

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Moderní česko-italské
a italsko-české slovníky

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Radimský, Ph.D.

Autor práce: Mgr. Lucie Pflegerová

Studijní obor: Italský jazyk

Ročník: 4.

2013

Prohlášení o původnosti práce:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 10.1.2013

.....
Mgr. Lucie Pflegerová

Ráda bych tímto poděkovala všem, kteří mi při vzniku diplomové práce byli nápomocni, především doc. PhDr. Janu Radimskému, Ph.D. za řadu cenných rad a připomínek.

Anotace

Moderní česko-italské a italsko-české slovníky

Předkládána práce má za úkol představit komplexní soubor dostupných italsko-českých a česko-italských slovníků, přiblížit jejich chronologický vývoj, ale také nejvýznamnější autory v tomto oboru. Kromě úvodních kapitol obsahujících pojednání o lexikologii a lexikografii jako o teoretickém základu pro praktickou tvorbu slovníků, je do práce zařazeno též pojednání o italských učebnicích a příručkách, jejichž vydávání v zásadě sleduje vývoj a formování italianistiky v českých zemích. Samotným jádrem je pak kapitola o tištěných i elektronických slovnících vydaných v letech 1890-2012. Po přiblížení vzorku 57 publikací, vytvořeného na základě souborných katalogů knihoven ČR, byla pozornost zaměřena na konkrétní slovníky, které mohou být svým charakterem zástupné i pro ostatní. U těchto příruček pak byl kladen hlavní důraz na jejich mikro- a makrostrukturu, díky kterým vynikly jejich případné nedostatky či naopak kladné aspekty. Porovnáním získaných informací bylo možné zhodnotit celkový koncept česko-italské lexikografie a možnosti uživatelů pro studium italského jazyka.

Annotation

Modern czech-italian and italian-czech dictionaries

Presented work is to introduce a comprehensive set of available Italian-Czech and Czech-Italian dictionaries, describes their chronological development and also the most important authors in this field. In addition to introductory chapters containing a treatise on lexicology and lexicography as a theoretical basis for the practical production of dictionaries, is to the work also included a treatise on Italian textbooks and manuals, of which issuing essentially follows the development and formation of Italian studies in the Czech lands. The very core of the work is the chapter about printed and electronic dictionaries published during years 1890 - 2012. Upon approaching a sample of 57 publications, created on the basis of catalogs of libraries of the Czech Republic, the attention was focused on particular dictionaries, which, because of their character, can be substitute also for the others. In these handbooks the major emphasis was put on the micro- and macrostructure, which due to stood out their potential weaknesses or vice versa positive aspects. By comparing obtained informations could be evaluated the overall concept of the Czech-Italian lexicography and users' ability to study Italian language.

Obsah

I. Komunikace, naše řeč, jazyk	7
II. Úvod do problematiky lexikografie – vymezení pojmů, vývoj a současné tendence, překladové slovníky	10
II.1. Lexikologie a lexikografie jako lingvistické disciplíny	10
II.2. Lexikografie – definice, typografie slovníků, vývoj a současné tendence	11
II.2.1. Lexikografie jako lingvistická disciplína	11
II.2.2. Vývoj a současné tendence českého slovníkářství	12
II.2.3. Typologické klasifikace slovníků – třídění a charakteristika	17
II.2.4. Výstavba slovníkových hesel a výklad jejich významu	22
II.3. Překladové slovníky – typologické klasifikace, jejich struktura a funkce, ekvivalence slovníkových hesel	24
III. Česko-italská lexikografie na pozadí koncipování lexikografických příruček	32
III.1. Počátky, historie a současný stav česko-italské lexikografie, kodifikace českého a italského jazyka	32
III.2. Jazykové učebnice a příručky jako základní předpoklad pro studium jazyka	34
IV. Přehled a třídění moderních italsko-českých a česko-italských slovníků	37
V. Vybrané italsko-české a česko-italské slovníky – jejich mikro- a makrostruktura	43
VI. Závěr	56
VII. Přílohy	58
VIII. Seznam pramenů a literatury	62
IX. Seznam zkratk	68

I. Komunikace, naše řeč, jazyk

Jazyk a komunikace. Nepostradatelné a výjimečné prostředky dorozumění se nejen mezi lidmi, ale také mezi ostatními živočichy. Nástrojů pro navázání kontaktu a dorozumění se je celá řada, mnohdy se mohou zdát až bizarní, ale pouze člověk z tohoto systému vybočuje tím, že jako nástroj komunikace v rámci svého druhu používá jazyk, lidskou řeč. Jedinečnost jazyka tkví nejen v jeho pestrosti a téměř neomezených kombinačních možnostech, ale také jeho variabilitě, jelikož není neměnným prvkem, ale vyvíjí se v čase i napříč společnostmi. Jazyk se stal dokonce součástí lidské kultury a zároveň jejím nositelem.

Lidé byli schopností mluvy fascinováni již od pradávna, dá se v podstatě říci, že jazyk je starý jako lidstvo samo, přesto jeho zkoumání z hlediska odborných věd nemá dlouhou tradici. Počátky vědecké jazykovědy – lingvistiky lze hledat až na přelomu 18. a 19. století. Díky rozsáhlým možnostem lze jazyk zkoumat z mnoha úhlů a hledisek. Lingvista se může zaměřit na konkrétní význam slova, básník na verš, učitel na gramatický oříšek, herec na správnou výslovnost, psycholog na účinek slov na pacienta. Znalost a užívání konkrétního jazyka se dá též považovat za módní trend, v Čechách za první republiky byl doslova ‚hlad‘ po všem francouzském, jelikož francouzština byla v té době v módě.¹ Není divu, že v dnešní době je lingvistika velmi rozmanitým a bohatým vědním oborem, který v sobě skrývá mnoho dílčích subdisciplín, které svým záběrem často přesahují i do dalších humanistických a přírodních věd. Jazykověda je též výjimečná tím, že lidská řeč je předmětem, prostředkem i cílem jejího bádání zároveň.²

Již byl zmíněn fakt nepostradatelnosti komunikace a jejího jedinečného nástroje – jazyka. V dnešní uspěchané době je dorozumění se obzvláště důležité, přičemž rychlá a přesná výměna informací je nezbytná. Ač se toto může zdát lingvistice velmi vzdálené, opak je spíše pravdou. V kosmopolitní době, kdy se dnes a denně setkáváme s lidmi mluvícími různými jazyky, je věda, která zkoumá jazykové prostředky, nedocenitelnou. Jednou z těchto v praxi velmi užívaných disciplín je lexikografie, která v praxi aplikuje teoretické poznatky lexikologie především v podobě slovníků

¹ Zajímavé zamyšlení k této tematice přináší Petr FIDELIUS, *Něco o jazykové MÓDĚ*, MF DNES, Kavárna, 4. 7. 2009, s. D5-D6.

² Blíže k podstatě a fungování jazykovědy Mirek ČEJKA, *Úvod do studia jazyka: pro bohemisty*, Brno 1996, s. 39-41.

a překladatelských příruček. Jejich dosah se tedy netýká jen odborné části veřejnosti, ale mohou sloužit jako pomůcka každému, kdo se snaží studovat a pochopit svůj mateřský jazyk, ale také dorozumět se a komunikovat v nějaké cizí řeči.

Právě slovníky a jazykové učebnice se staly hlavním tématem zájmu této práce. Na základě výzkumu souborných katalogů knihoven ČR byla snaha o zjištění veškerých dostupných tištěných i elektronických česko-italských a italsko-českých slovníků, ale také učebnic a ostatních jazykových příruček. Na základě vytvořeného souboru publikací by pak mělo být možné definovat podklady a materiály pro studium italštiny nejen na všeobecné, ale také odborné úrovni. Analýzou jednotlivých slovníků pak vyniknou případné nedostatky či naopak kladné znaky italsko-české lexikografie.

V úvodní kapitole této práce bude přiblížena lexikografie jako lingvistická disciplína a její přímý vztah k lexikologii. Po vymezení pojmu lexikografie a předmětu jejího zájmu bude nastíněn chronologický vývoj této lingvistické vědy a také současné tendence. Pro komplexní ilustraci předmětu zájmu lexikografie bude velká pozornost věnována třídění a klasifikaci slovníků, která je velmi různorodá a u mnohých autorů se liší, v základních znacích se ale povětšinou shodují. Pro efektivní práci se slovníkem je vždy nutné pochopení struktury slovníkového hesla a výklad významu slovníkových hesel. Jak již bylo zmíněno, hlavním předmětem zájmu této práce budou česko-italské a italsko-české slovníky, které se svým charakterem řadí mezi slovníky překladové. Bude jim tedy věnován samostatný oddíl, který všeobecně pojednává o jejich struktuře, typologii a funkci. Třetí kapitola tvoří vlastní jádro práce, nejprve je pojednáno o česko-italské lexikografii, jejím formování, vývoji a současném stavu. S koncipováním studia romanistiky v českých poměrech velmi úzce souvisí tvorba a publikace jazykových příruček a učebnic, byl tedy vytvořen a analyzován jejich soubor, díky kterému bude možné sledovat vývoj a také podmínky pro studium italského jazyka od druhé poloviny 18. století až do současnosti. Čtvrtá, samostatná kapitola, pojednávající přímo o česko-italských a italsko-českých slovnících, sumarizuje počet a typy vydaných publikací, zároveň porovnává koncipování italianistiky s množstvím a frekvencí vydaných příruček. Jelikož je soubor zjištěných slovníků poměrně rozsáhlý a rozmanitý, není možné jej jednotně charakterizovat, z celého vzorku bylo tedy vybráno několik publikací, které jsou svým rozsahem nebo typologií zástupné i pro ostatní. Tyto vybrané slovníky pak budou navzájem porovnávány tím, že byly určeny společné znaky, na jejichž základě by je bylo možné konkretizovat. Tím bude možné poukázat na společné, ale také specifické znaky různých slovníků. V závěru práce jsou pak

na základě zjištěných poznatků shrnuty kladné a záporné aspekty italsko-české lexikografie, která nesporně tvoří jeden z předpokladů pro studium italianistiky.

II. Úvod do problematiky lexikografie – vymezení pojmů, vývoj a současné tendence, překladové slovníky

II.1. Lexikologie a lexikografie jako lingvistické disciplíny

Z hlediska studia jazyků a jejich porozumění je jednou z nejdůležitějších lingvistických disciplín lexikologie neboli věda o slovní zásobě.³ Nauku o slovní zásobě, lexiku, je možné rozdělit na dva hlavní úseky, a to teoretický (vlastní lexikologie) a aplikovaný (lexikografie). Samotná lexikologie, která popisuje a vykládá jednotlivé lexikální jednotky⁴, v sobě zahrnuje několik dalších subdisciplín, jako jsou etymologie, onomastika, sémantika, frazeologie, neologie, toponomastika, dialektologie a slangologie⁵, její základní dělení je však na lexikologii synchronní (výzkum současného stavu) a diachronní (historickou - etymologii).⁶ Další možné vymezení je pak na základě předmětu zájmu této disciplíny a to z hlediska vzájemných vztahů lexikálních jednotek, které lze rozdělit do dvou skupin. První z nich jsou vztahy sémantické, např. synonymie, antonymie a další. Druhou skupinou jsou pak vztahy pragmatické, tedy komunikativní fungování lexikálních jednotek v různých typech textů

³ K definici jazyka a lexikální zásobě Josef FILIPEC – František ČERMÁK, *Česká lexikologie*, Praha 1985, s. 13-14; srov. Ludvík POKORNÝ, *Úvod do české lexikologie*, České Budějovice 1979, s. 1.

⁴ Soubor lexikální zásoby tvoří lexémy, neboli lexikální jednotky, kterými jsou slova, spojení slov, sousloví a frazémy. Blíže k členění a rozsahu lexikální zásoby J. FILIPEC – F. ČERMÁK, *Česká lexikologie*, s. 14-15, 28-30; srov. M. ČEJKA, *Česká lexikologie a lexikografie*, Brno 1992, s. 7-9, autor charakterizuje lexikální jednotku jako „*takovou minimální posloupnost fonémů nebo grafémů, která má globální (celostní) význam, je tedy sémanticky nedělitelná na menší smysluplné posloupnosti, které by byly členy otevřených substitučních tříd (paradigmat)*“; srov. též Jiří ČERNÝ, *Úvod do studia jazyka*, Olomouc 1998, s. 147-151; J. FILIPEC, *K úkolům české lexikologie*, SaS 29, 1968, s. 259-276; Igor NĚMEC, *Diachronní lexikografie*, in: F. Čermák – Renata Blatná, (edd.), *Manuál lexikografie*, Praha 1995, s. 186-189.

⁵ Srov. Přemysl HAUSER, *Nauka o slovní zásobě*, Praha 1986, s. 7-8; od dělení lexikografie na jednotlivé subdisciplíny současní autoři spíše upouštějí, jelikož se jedná o vymezení poměrně nepřesné a nejednotné. Například autorky Ostrá a Spitzová dělí obor lexikologii na čtyři dílčí disciplíny, a to lexikologii v užším slova smyslu, lexikografii, sémantiku a onomastiku; blíže Růžena OSTRÁ – Eva SPITZOVÁ, *Úvod do studia románských jazyků*, Brno 1977, s. 38.

⁶ Blíže J. FILIPEC – F. ČERMÁK, *Česká lexikologie*, s. 13; některé encyklopedie nabízejí odlišnou definici a členění lexikografie, srov. *Malá československá encyklopedie*, III. svazek I-L, Praha 1986, s. 788, „*Lexikologie [řec.], věda o slovní zásobě, člení se na paradigmatickou, zahrnující lexikální sémantiku, teorii pojmenování, úsek slovotvorný, frazeologický a konfrontační (vnitrojazykový a metajazykový), a syntagmatickou (kombinační), studující lexikální a sémantickou spojitelnost slov.*“; pro srovnání definice, členění a předmět zájmu lexikologie ve slovenském prostředí – Ivor RIPKA – Mária IMRICHOVÁ, *Kapitoly z lexikológie a lexikografie*, Prešov 2011, s. 20-23, s. 152-153. Autoři se v základním členění lexikologie na synchronní a diachronní shodují s českými lingvisty Filipcem a Čermákem.

a z hlediska různých uživatelů jazyka.⁷ Tato lingvistická disciplína tedy zkoumá rozsah a dostupnost slovní zásoby určitého jazyka a popisuje její teorii. V rámci české vědy panuje značná nejednotnost, co se týče přesného vymezení a členění lexikologie, počet jednotlivých subdisciplín se tedy může u jednotlivých autorů odlišovat a je proto velmi obtížné nalézt definici, která by se shodovala s úhly pohledu a přístupy všech autorů.⁸

II.2. Lexikografie – definice, vývoj a současné tendence, typografie slovníků

II.2.1. Lexikografie jako lingvistická disciplína

Jako nedílná součást lexikologie byla zmíněna lexikografie, jejíž definice a také vymezení je poměrně zřejmé. V jedné z encyklopedií je například charakterizována takto: „*Lexikografie [řec.], slovníkářství – nauka o shromažďování a zpracování slovní zásoby ve slovnících. Zabývá se teorií popisu slovní zásoby (lexika) a popisem slovní zásoby ve slovnících různých typů (synchronní, historické, terminologické, věcné, autorské, frekvenční, dvojjazyčné).*“⁹ Předmět zájmu této disciplíny je tedy opět slovní zásoba a člení se na teorii lexikografie a na druhou část, kterou je tvorba a zpracovávání slovníků. Definování lexikografie, jako vědy, je tedy poměrně jasné, značné rozpory však opět panují při snaze o přesné určení vztahu mezi lexikologií a lexikografií. Lze je považovat za dvě samostatné disciplíny nebo je možné mezi nimi nalézt vzájemný vztah? Úvahy a názory se v dílech jednotlivých lingvistů poněkud rozcházejí. Ve starších dílech je lexikografie uváděna jako jedna z disciplín lexikologie¹⁰, publikace „*Česká lexikologie*“ naopak řadí lexikologii a lexikografii jako dva sobě rovné úseky nauky o lexikální zásobě, které ale spojuje do úzkého vztahu¹¹, lze také najít pojednání

⁷ Blíže M. ČEJKA, *Česká lexikologie*, s. 5-9; autor uvádí, že problematika lingvistiky je velmi nesourodá, proto již není v dnešní době považována za jednotnou disciplínu.

⁸ Blíže k problematice a konkrétním rozporům mezi autory zabývajícími se disciplínou lexikografie Erika NOVODOMSKÁ, *Chorvatsko-česká jazyková homonymie a paronymie (substantiva)*, Brno 2011, Diplomová práce, s. 6-9, srov. M. ČEJKA, *Česká lexikologie*, s. 6.

⁹ *Malá československá encyklopedie*, s. 788; pro srovnání, M. Čejka definuje lexikografie z lingvistického hlediska takto: „*Disciplína aplikované jazykovědy, která se zabývá teorií, metodami i praktickou stránkou sestavování slovníků. Využívá při tom poznatků teoretických lingvistických disciplín, hlavně lexikální sémantiky a gramatiky*“ (M. ČEJKA, *Česká lexikologie*, s. 41.).

¹⁰ Např. Ludvík POKORNÝ, *Úvod*, s. 94.

¹¹ J. FILIPEC – F. ČERMÁK, *Česká lexikologie*, s. 13.

o těchto dvou disciplínách jako o zcela samostatných a nezávislých celcích¹². Ač se názory na vzájemný vztah lexikologie a lexikografie u jednotlivých autorů rozcházejí, nesporným faktem zůstává, že se tyto dvě disciplíny navzájem ovlivňují a také spolu z důvodu předmětu zájmu značně souvisí.

II.2.2. Vývoj a současné tendence českého slovníkářství

Zájem o jazyk, jedinečný nástroj lidské komunikace, a jeho studium sahá velmi hluboko do historie, pojednání a úvahy o jazyce však většinou neprobíhaly samostatně, velmi často bývaly spojovány s filozofií.¹³ Snahy o systematictější studium jazykovědy lze sledovat přibližně až od přelomu 18. a 19. století, počátky lingvistiky¹⁴ jako samostatné vědy mají kořeny až na počátku 20. století, kdy probíhalo její hlavní formování a vnitřní členění, a lze také vysledovat výraznější zájem o studium lexikologie v rámci jednotlivých lingvistických disciplín.¹⁵ Z hlediska oficiální kodifikace souvisí vývoj lexikologie s formováním jazykovědy, výraznější zájem o vymezení koncepce a teorie lingvistické disciplíny lexikologie je tedy možné sledovat až od druhé poloviny 20. století. Na druhé straně je nutné zdůraznit, že praktická stránka lexikologie, tedy lexikografie, má poměrně dlouhou tradici a je značně navázána na formování a kodifikaci jednotlivých národních jazyků, kdy právě slovníky byly jedním z prostředků, jak ukotvit gramatické zásady a slovní zásobu jednotlivých jazykových celků. U většiny evropských jazyků probíhal tento vývoj v období humanismu, nejinak

¹² Např. M. ČEJKA, *Česká lexikologie*, s. 5-7, 41. Srov. též I. RIPKA – M. IMRICHOVÁ, *Kapitoly*, s. 152; Bohumil PALEK, *Základy obecné jazykovědy*, Praha 1989, s. 247.

¹³ Dílčí zájem o problematiku jazykovědy již ve starověké Mezopotámii, Egyptě a Číně připouští Jiří ČERNÝ, který také uvádí možné nepřímé důkazy tohoto tvrzení, blíže, včetně nástinu celkového vývoje lingvistiky na evropském kontinentě, J. ČERNÝ, *Úvod*, s. 65-71; srov. Ferdinand de SAUSSURE, *Kurs obecné lingvistiky*, Praha 1989, s. 39-42; J. FILIPEC, *Teorie a praxe jednojazyčného slovníku výkladového*, in: F. Čermák – R. Blatná (edd.), *Manuál lexikografie*, Praha 1995, s. 19-20.

¹⁴ Pojmy lingvistika a jazykověda jsou v práci užívána ve smyslu absolutních synonym, jako sobě rovné jazykové ekvivalenty.

¹⁵ Z prací pojednávajících komplexně o vývoji lingvistiky od prehistorických počátků až po současné tendence např. Jiří ČERNÝ, *Malé dějiny lingvistiky*, Praha 2005; R. OSTRÁ – E. SPITZOVÁ, *Úvod*, s. 133-167. Podrobněji k počátkům a vývoji české jazykovědy např. M. ČEJKA, *Úvod*, s. 85-111, autor se také podrobně věnuje vývoji jazykovědy slovanské, dále Radoslav VEČERKA – Petr KARLÍK, *Mluvnictví*, in: Jana Pleskalová – Marie Krčnová, Radoslav Večerka – Petr Karlík (edd.), *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, Praha 2007, s. 11-12; blíže k slavné éře české jazykovědy, tzv. Pražské školy: Bohumil VYKYPĚL, *Pražská škola*, TAMTÉŽ, s. 150-163, problematikou pražské jazykovědné školy se zabýval především Josef Vachek, který byl také jedním z jejích představitelů, z děl např. Josef VACHEK, *U základů pražské jazykovědné školy*, Praha 1970, TÝŽ, *Z klasického období pražské školy 1925-1945*, Praha 1972; k české lingvistice obecně dále např. Jiří ČERNÝ – Jan HOLEŠ, *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky*, Praha 2008; k současným tendencím a vývoji v lingvistice, Gerhard HELBIG, *Vývoj jazykovědy po roce 1970*, Praha 1991.

tomu bylo i v českých zemích.¹⁶ Počátky slovníkářství je možné vysledovat již od 13. století a souvisí s šířením vzdělanosti mezi nejlépe situovanou vrstvou společnosti, ale také se snahou o porozumění cizím textům, v převážné většině latinským. Až do vynálezu knihtisku v 15. století nelze hovořit o klasických slovnících, jak je známe dnes, spíše měly sloužit jako pomůcky při výkladu latinských textů nebo vysvětlovaly hesla týkající se některého z tehdejších vědních oborů.

Počátky českého slovníkářství: 13. – 15. století

Jak již bylo uvedeno výše, první slovníkářské pomůcky nebyly vytvářeny záměrně, ale byly formovány ve snaze porozumět cizojazyčnému textu. Jako vůbec první se začínají objevovat překladové vpisky, neboli interpretační glosy, a to převážně v latinských textech, o něco málo později se začaly objevovat glosy i v latinských slovnících. Z těchto jednoduchých vpisků glosátoři postupně vytvářeli specializované seznamy slov, které daly základ pozdějším slovníkům, a to hlavně terminologickým. V tomto období se vyskytovaly dva základní typy slovníkových seznamů, které se od sebe lišily svojí makrostrukturou. Prvním z nich byly abecední soubory slov – alfabetaře, a druhým věcné soubory, tzv. nomenklátory.¹⁷ V této době byly daleko běžnější právě nomenklátory, které ze slovní zásoby obsahovaly především substantiva a měly být pomůckou při překladech textů z různých oborů tehdejších věd, ale také při překladu biblických textů. K různým typům nomenklátorů patřily vokabuláře, sekvenciáře, hymnáře, rostlináře, mamotreky¹⁸, poenitenciáře, roháče a synonymáře.¹⁹ Mezi nejznámější díla z této doby patří slovníky Bartoloměje z Chlumce, jinak též zvaného Klaret, jehož tři latinsko-české slovníky měly sloužit především pro studenty tehdejší Karlovy univerzity. Jednotlivé svazky nesou označení *Vokabolář*, *Bohemiář*

¹⁶ Podrobně k vývoji českého slovníkářství např.: Zdeňka HLADKÁ – Olga MARTINCOVÁ, *Tradice a současnost české lexikografie*, in: Маргарита Чернышева (ed.), Теория и история славянской лексикографии. Научные материалы к XIV съезду славистов. Москва 2008, s. 261-286; Zdeňka HLADKÁ, *Lexikografie*, in: Jana Pleskalová – Marie Krčnová, Radoslav Večerka – Petr Karlík (edd.), Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky, Praha 2007, s. 164-198; TÁŽ, *České slovníkářství na cestě k jednojazyčnému výkladovému slovníku*, NŘ 88, 2005, s. 140-159; Josef PÁTA, *Česká lexikografie. Stručný nástin dějin českého slovníkářství*, ČMF 1, s. 6-10, 103-106, 198-202, 296-301; srov. k vývoji slovenského slovníkářství I. RIPKA – M. IMRICHOVÁ, *Kapitoly*, s. 156-205.

¹⁷ Blíže např. Bohumil RYBA, *K dalším pracím o středověkém latinsko-českém slovníkářství*, LF 86, 1963(a), s. 352–363; TÝŽ, *K novějším pracím o středověkém latinsko-českém slovníkářství*. LF 86, 1963(b), s. 177–182.

¹⁸ K vysvětlení pojmu a etymologii slova Milada HOMOLKOVÁ, *K původu a pravopisu jednoho literárního termínu*, NŘ 88, 2005, č. 3, s. 167.

¹⁹ K vysvětlení jednotlivých pojmů blíže Z. HLADKÁ – O. MARTINCOVÁ, *Tradice*, s. 262.

a *Glosář*, který je ze všech tří nejrozsáhlejší.²⁰ Klaretovo dílo se stalo předlohou pro mnoho následujících autorů, kteří jej mnohdy jen opisovali a také se zasloužilo o ukotvení zájmu a formování české odborné terminologie.

Druhým typem slovníků byly již jmenované alfabetaře, které na rozdíl od nomenklátorů neobsahovaly pouze substantiva, ale často také slovesa a adverbia. K nejvýznamnějším alfabetařům té doby patřil *latinsko-český abecední slovník Velešínův*, který obsahoval více než 3500 hesel. Až do konce 15. století se téměř výlučně vyskytovaly slovníky latinsko-české, pouze výjimečně byl zpracováván jiný jazyk, a pokud ano, tak jím byla němčina, dochován je i slovník hebrejsko-německo-latinsko-český. Jak již bylo řečeno, prvotním účelem alfabetařů, ani nomenklátorů, nebylo systematicky třídit a vysvětlovat slovní zásobu, ale sloužit jako pomůcka při čtení cizojazyčných textů z různých tematických oborů. Díla, která by se prvotně zajímala o komplexní studium českého lexika, tedy vznikají až ve století následujícím.

Období humanismu – rozkvět slovníkářství

Konec 15. století přinesl objev, který znamenal zásadní zvrat v dějinách vzdělanosti.²¹ Tímto vynálezem byl knihtisk, díky němuž se mohlo soudobé vědění rozšířit také vně uzavřený okruh elitní společenské vrstvy. Šíření knih, jako nástrojů vzdělanosti, podnítilo zájem o jednotlivé národní jazyky a postupně zatlačilo latinu na vedlejší kolej. Se zájmem o jazyk souvisí snaha o jeho komplexnější studium, toto období tedy bylo plodné na vznik řady slovníků, které měly co nejobsáhleji zachytit a popsat slovní zásobu jazyka. Nově se tedy objevují díla, která nejsou jen překladatelskými příručkami.

Jedním z prvních tištěných latinsko-českých slovníků byl *Lactifer* od Jana Vodňaského,²² který je vnitřně rozčleněn do jednotlivých věcných oborů, a je pomůckou nejen překladatelskou, ale také etymologickou a encyklopedickou. V této době se také objevují slovníky, které reflektují každodenní, živou, slovní zásobu jazyka,

²⁰ Blíže Václav FLAJŠHANS, *Klaret a jeho družina I. Slovníky veršované*, Praha 1926; Emanuel MICHÁLEK, *Česká slovní zásoba v Klaretových slovnících*, Praha 1989; Anežka VIDMANOVÁ, *Mistr Klaret a jeho spisy*, *Listy filologické* 103, 1980, s. 213-223; srov. E. MICHÁLEK, *K vývoji v slovníkářství staročeského údobí*, *NŘ* 77, 1994, č. 3, s. 116-124.

²¹ K dějinám vzdělanosti všeobecně Peter BURKE, *Společnost a vědění*, Praha 2007; Jacques Le GOFF, *Intelektuálové ve středověku*, Praha 1999; pro české prostředí pak blíže Martin NODL – František ŠMAHEL, *Člověk českého středověku*, Praha 2002.

²² Podrobněji Dana MARTÍNKOVÁ, *Středověké vokabuláře a Slovník středověké latiny v českých zemích*, *LF* 122, 1999, s. 32-38; Hana ŠEDINOVÁ, *Lidská monstra ve vokabuláři zvaném Lactifer a v dalších středověkých pramenech*, *LF* 127, 2004, s. s. 237-283.

což bylo až do této doby velmi ojedinělé.²³ Velkým přínosem pro humanistické slovníkářství bylo dílo Daniela Adama z Veleslavína,²⁴ který svými čtyřmi slovníky výrazně přispěl k rozvoji české lexikografie. Při tvorbě *Dictionarium linguae latinae*, *Nomenclator tribus linguis*, *Nomenclator quadrilinguis* a *Sylva quadrilinguis* se Veleslavín opíral výlučně o předlohy cizích slovníků, které byly v porovnání s českou tvorbou daleko kvalitnější, čímž značně přispěl k pozvednutí tvorby také v českém prostředí.

17. století – éra purismu a neologismů

Pro 17. století jsou charakteristické snahy o očištění českého jazyka od cizích slov a s tím spojené zavádění neologismů, které však byly mnohdy velmi nepraktické a nepoužitelné v praxi. Většina slovníků vydaných v této době se v zásadě přidržovala předlohy Adama Daniela z Veleslavína, novou éru ve slovníkářské tvorbě měl představovat latinsko-český a česko-latinský slovník *Thesaurus linguae Bohemicae* Jana Amose Komenského,²⁵ který by v plné šíři zpracovával komplexní českou slovní zásobu, ale také základní gramatiku a frazeologii. Dílo však nebylo nikdy vydáno, jelikož jeho převážná část shořela při nešťastném požáru polského Lešna roku 1656. Z tohoto rozsáhlého projektu byla později vydána tedy jen jeho nepatrná část a to v díle *Didaktika česká*. Dalším z významnějších autorů tohoto období byl už jen Václav Jan Rosa, který vydal česko-latinsko-německo-český slovník *Thesaurus linguae Bohemicae*.²⁶ Slovník tohoto autora je významný tím, že neporovnává češtinu z pohledu jiných jazyků, ale chápe ji jako nezávislý, autonomní celek a je proto prvním krokem k samostatnému výkladovému slovníku češtiny. Ač se tento slovník neoprostil od mnoha neologismů, velmi pečlivě vysvětluje významy jednotlivých slov, latina

²³ Blíže např. Josef HEJNIC, *K našim prvním humanistickým slovníkům*, LF 87, 1964, s. 167–171.

²⁴ Podrobněji o díle a osobnosti Daniela Adama z Veleslavína Jan Václav NOVÁK, *O slovníkářských pracích Daniele Adama z Veleslavína*, Časopis Muzea Království českého LIX, 1885, s. 333–346, 556–563.

²⁵ Podrobně k dílu Jana Amose Komenského např. J. V. NOVÁK, *Jan Amos Komenský, jeho život a spisy*. Praha 1932; Emma URBÁNKOVÁ, *Soupis děl J. A. Komenského v Československých knihovnách, archivech a museích*, Praha 1959; Rudolf ŘÍČAN, *Jan Amos Komenský – muž víry, lásky a naděje*, Praha 1971; Josef POLIŠENSKÝ, *Jan Amos Komenský*, Praha 1972; Jan KUMPERA, *Jan Amos Komenský. Poutník na rozhraní věků*, Ostrava 1992.

²⁶ Blíže J. V. NOVÁK, *Slovník česko-latinsko-německý Václava Jana Rosy*, Věstník ČA XI, 1902, s. 155–169; Věra PETRÁČKOVÁ, *Pojetí a význam Rosova slovníku*, Práce z dějin slavistiky X, Praha 1985, s. 155–166; V. PETRÁČKOVÁ – Miroslav ROUDNÝ, *Návrat k Rosovu dílu*, NŘ 63, 1980, s. 214; Zdeněk TYL, *Význam Václava Jana Rosy ve vývoji české lexikografie*, Jazykovědné aktuality 23, 1986, s. 100–102.

a němčina jsou zde brány jako pomocné jazyky při výkladu hesel, velmi podrobně také shrnuje gramatiku jazyka.

18. století a období národního obrození

S nástupem národního obrození razantně narůstá zájem o češtinu jako o svébytný národní jazyk, toto období je tedy plodné na vznik celé řady slovníků, ač s rozdílnou kvalitou. Stále totiž přetrvávaly snahy o úplné ‚očištění‘ češtiny od cizích výrazů, díla některých autorů jsou tedy mnohdy plná až nesmyslných neologismů, jedním z nich bylo například dílo Jana Františka Josefa Ryvoly *Slovník český*. Naopak ke zdařilejším patří německo-latinsko-český slovník Kašpara Zachariáše Vusína z počátku 18. století nebo slovník Františka Jana Tomsy *Wörterbuch der böhmischen deutschen und lateinischen Sprache*. Pro ustanovení češtiny jako národního jazyka bylo též důležité dílo Josefa Dobrovského, který se snažil podat základní popis pravidel českého jazyka a slovtvorby.²⁷ Jeho slovník *Deutsch-böhmisches Wörterbuch* je pak důležitý tím, že jako jeden z mála popisoval pouze doloženou slovní zásobu.

Vrcholnou éru českého národního obrození představuje dílo Josefa Jungmanna, jehož *Slovník česko-německý*²⁸ vydávaný v letech 1834-39, byl do té doby nejkomplexnějším lexikografickým dílem a reflektoval praktické potřeby soudobých uživatelů českého jazyka. Hesla Jungmanova slovníku jsou řazena abecedně a měla by zahrnovat veškerou známou soudobou slovní zásobu. Ač se jednalo o slovník překladový, koncepčně odpovídal slovníku výkladovému a položil tak základy odbornému, výkladovému slovníkářství a na dlouhou dobu se stal dominantní příručkou v oblasti kodifikace jazyka českého.

20. století – konstituování odborné jazykovědy

Ve 20. století dochází k ustanovení české odborné jazykovědy a s tím také souvisí nárůst počtu vydávaných slovníků. S postupnou kodifikací zavedených pravidel se též zvyšovala i kvalita vydávaných publikací a jazykovědná disciplína lexikografie se začala vnitřně diferencovat na jednotlivá specifická odvětví. Subdisciplín v rámci

²⁷ O Josefu Dobrovském např. Čeněk ZÍBRT, *Josef Dobrovský a knihovna Neuberkova*. Osvěta 45, 1915, s. 723-731, 808-817; Benjamin JEDLIČKA, *Josef Dobrovský - Výbor z díla*, Praha 1953.

²⁸ Blíže např. Vlasta ČERVENÁ a kol., *K dějinám vzniku a vydávání Jungmannova Slovníku*. NŘ 65, 1982, s. 233-247; Adolf KAMIŠ, *Slovní zásoba v Jungmannově slovníku*, AUC – Philologica 3-4, 1974, s. 6-76; Jan PETR, *Úvod*, in: J. Petr (ed.), *Josef Jungmann. Slovník česko-německý I-V*, Praha 1990, s. 5-31; Vladimír ŠMILAUER, *Jungmannův slovník česko-německý*, AUC – Philologica 3-4, 1974, s. 43-56; Z. TYL, *K historii vzniku Jungmannova Slovníku česko-německého*, NŘ 66, 1983, s. 113-119; TÝŽ, *Na okraj nového vydání Jungmannova Slovníku česko-německého*, NŘ 74, 1991, s. 30-34.

současné české lexikografie existuje celé řada a konstruovala se na základě vymezení specializovaných druhů slovníků, jejichž typologie bude podrobně rozebrána v kapitole *II.2.2. Typologické klasifikace slovníků*.

Pro ustanovení spisovné češtiny bylo v tomto století nejdůležitější vydání historicky prvního jednojazyčného výkladového slovníku²⁹, kterým byl devítisvazkový *Příruční slovník jazyka českého* vydávaný v letech 1935-1957.³⁰ Toto dílo podávalo nejucelenější popis soudobé spisovné slovní zásoby a mělo za úkol její upevnění. Na *Příruční slovník* později navázal *Slovník spisovného jazyka českého* vycházející v letech 1960-1971, který později nahradil *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost* z roku 1978.³¹ Různých druhů specializovaných slovníků existuje v dnešní době celá řada,³² jejich zaměření, mikro- i makrostruktura se mnohdy značně liší, vznik a vydávání těchto lexikografických příruček je však v zásadě vázáno na požadavky a potřeby uživatelů jazyka.

II.2.3. Typologické klasifikace slovníků – třídění a charakteristika

Praktickou stránkou teoretických poznatků lexikografie, potažmo lexikologie, jsou slovníky, kterých jako studijních materiálů nebo příruček v dnešní době využívají takřka všichni, pro některé se stala nezbytnou součástí jejich každodenního pracovního či osobního života.³³ Slovníky, někdy též nazývány poněkud nepřesně jako lexikony³⁴, obsahují soubor určitého výběru slov a slovních spojení s jejich výkladem a také konkrétními pravidly jejich užití, nejčastěji v abecedním pořadí. V dřívějších dobách

²⁹ Obecně k problematice výkladových slovníků a také jazykovým prostředkům při tvorbě definic hesel jednotlivých slovních druhů Lexikografický kolektiv ÚJČ, *K výkladovým postupům v jednojazyčné lexikografii*, SaS 36, 1975, 84-91.

³⁰ Pro srovnání stručné nastínění vzniku jednojazyčných výkladových slovníků v ostatních evropských zemích - J. FILIPEC, *Teorie*, s. 19-20; RIPKA – M. IMRICHOVÁ, *Kapitoly*, s. 155-156; Eugen JÓNA, *Prehľad slovenskej a českej lexikografie*, SR 16, č. 9-10, 1950-51, s. 270-272.

³¹ K novodobým výkladovým slovníkům blíže např. J. FILIPEC, *Akademický Příruční slovník jazyka českého dokončen*, SaS 19, 1958, s. 211-224; TÝŽ, *K druhému vydání SSČ*, NŘ 78, 1995(a), s. 9-17; TÝŽ, *Teorie*, s. 14-49; Miloš HELCL, *Příprava nového slovníku současného spisovného jazyka*, NŘ 36, 1953, s. 309-311; TÝŽ, *O novém slovníku spisovné češtiny*, SaS 15, 1954, s. 161-165; TÝŽ, *Nový slovník spisovné češtiny*, NŘ 41, 1958, s. 45-48; Václav KRÍSTEK, *Slovník spisovného jazyka českého*, NŘ 54, 1971, s. 233-239; Jiří NOVOTNÝ, *Nový slovník spisovné češtiny*, SaS 41, 1980, s. 221-227; Miloš WEINGART, *Slovník jazyka českého*, NŘ 1, 1917, s. 8-11, 44-46.

³² Blíže ke konkrétním publikacím vydaných specializovaných slovníků Z. HLADKÁ – O. MARTINCOVÁ, *Tradice*, s. 277-285.

³³ Jiří ČERNÝ doslova definuje předmět lexikografie jako „*sepisování slovní zásoby*“, *neboli sestavování slovníků*, blíže J. ČERNÝ, *Úvod*, s. 159; srov. I. RIPKA – M. IMRICHOVÁ, *Kapitoly*, s. 152.

³⁴ Srov. F. ČERMÁK, *Jazyk a jazykověda*, Praha 1996, s. 172-173; M. ČEJKA, *Úvod*, s. 42; k charakteristice slovníku obecně J. ČERNÝ, *Úvod*, s. 159-160.

se pod pojmem slovník rozuměla pouze tištěná publikace, kniha, dnes však lze nalézt řadu slovníků v elektronické podobě, například na datových discích nebo také dostupné na internetu on-line.³⁵ Rozsah, zaměření, vnitřní členění i struktura hesel jednotlivých slovníků jsou velmi široké a různorodé, proto i systematické třídění jednotlivých typů slovníků není úplně jednoznačné a může být často velmi rozsáhlé, někdy až nepřehledné. V publikacích různých autorů je tedy možné najít různorodé typy členění a systematizaci druhů slovníků, dvěma základními skupinami jsou však vždy slovníky encyklopedické³⁶ a slovníky jazykové. K dalšímu velmi jednoduchému typu členění patří rozdělení slovníků na jednojazyčné - výkladové, synchronní, historické a ideografické, na slovníky dvojazyčné a speciální (synonymické, frazeologické, terminologické aj.).³⁷

Širší členění, ovšem pouze ve skupině jednojazyčných slovníků, předkládají autorky Ostrá a Spitzová, které vymezují skupinu překladových slovníků (dvoj- a vícejazyčné) a skupinu jednojazyčných slovníků, která se dále dělí na výkladové, etymologické, historické, synonymické, stylistické, gramatické a pravopisné, fonetické a úzce specializované (slovníky argotů, dublet, archaismů, neologismů, atd.).³⁸ Velmi podobnou klasifikaci, jejíž výchozí charakteristikou je vztah k ostatním jazykům, lze nalézt u Miroslava Čejky. Primárně odlišuje slovníky encyklopedické a jazykové, které pak dále člení na jednojazyčné a překladové (dvoj- a vícejazyčné). Stejně jako Ostrá a Spitzová člení detailněji pouze třídu jednojazyčných slovníků, a to na slovníky všeobecné (deskriptivní a normativní) a speciální (terminologické, nářeční, vlastních jmen, ortografické, ortoepické a ortofonické, frekvenční, valenční, retrogradní, historické, etymologické, cizích slov, věcné, synonymické a frazeologické

³⁵ Elektronické verze slovníků na datových nosičích jsou v dnešní době běžnou součástí tištěných publikací, které doplňují či dokonce rozšiřují, některé dokonce nabízí možnost ročních aktualizací v rámci zakoupené licence. Některé slovníky dokonce vychází pouze na datovém CD, bez tištěné publikace. Mnoho renomovaných a kvalitních slovníků je též dostupných on-line na internetu a výhody pro jejich uživatele jsou značné, od přehlednosti a rychlosti vyhledávání až po téměř neomezený rozsah obsažených dat. Druhou stránkou věci jsou ovšem slovníky, volně dostupné všem uživatelům internetu, o jejichž kvalitě lze jen pochybovat. Takovýchto laicky a často špatně zpracovaných pomůcek je celá řada, uživatel by měl být tedy velmi obezřetný při jejich používání. K problematice využití počítačů v lexikografii J. FILIPEC, *K dialogu o české lexikografii a lexikologii, předpočítačové i počítačové*, SaS 55, 1994, s. 132–141; srov. též Igor NĚMEC, *Vědecké a technické možnosti rozvoje české lexikografie*, SaS 53, 1992, s. 48–55.

³⁶ Někteří autoři poukazují na specifické postavení encyklopedických slovníků, jelikož jejich prvotním účelem není problematika patřící do oblasti lingvistické vědy, ale má za cíl vysvětlovat a uspořádávat pojmy v rámci jednotlivých vědních odvětví - srov. J. ČERNÝ, *Úvod*, s. 159; Bohumil PALEK, *Základy obecné jazykovědy*, Praha 1989, s. 249; srov. též M. ČEJKA, *Česká lexikologie*, s. 42.

³⁷ Blíže J. FILIPEC – F. ČERMÁK, *Česká lexikologie*, s. 14.

³⁸ R. OSTRÁ – E. SPITZOVÁ, *Úvod*, s. 41–42.

a idiomatické).³⁹ Oba výše uvedení autoři se tedy shodují v základní typologické opozici slovníků jednojazyčných a překladových, ve skupině jednojazyčných slovníků se však jejich členění rozcházejí a není také zřejmé, na základě jakých kritérií jednotlivé skupiny definovali.

Poněkud nesourodé a z dnešního pohledu také nesystematické třídění slovníků podle různých hledisek navrhuje Přemysl Hauser, který vyčleňuje šest základních skupin, dalo by se spíše říci typologií:⁴⁰

- 1) slovníky jazykové a naučné
- 2) slovníky výkladové a překladové
- 3) slovníky abecední a věcné⁴¹
- 4) slovníky současného jazyka a minulých epoch
- 5) slovníky velké, střední a malé
- 6) slovníky speciální (dialektické, etymologické, místních jmen, terminologické, synonymické, antonymické, homonymické, pravopisné, frekvenční a retrogradní)

Jako základní a pravděpodobné nejkompexnější schéma lze použít členění typologie slovníků dle publikace *Manuál lexikografie*, které sestupně třídí typy slovníků od nejvíce obecných ke konkrétním podle jejich základních rysů, a to na slovníky obecné, jazykové, synchronní, jednojazyčné, deskriptivní, alfabetické, dále pak podle jejich východiska a média uložení.⁴² Je nutné zdůraznit, že některé vyčleněné kategorie se vzájemně prolínají, jiné se mohou ještě dále větvit na velmi specifické a úzké

³⁹ Blíže, i s uvedením konkrétních případů, M. ČEJKA, *Česká lexikologie*, s. 42-45.

⁴⁰ P. HAUSER, *Nauka*, s. 171-176.

⁴¹ Možné třídění na slovníky abecední a analogické zmiňuje také příručka *Úvod do studia románských jazyků*, autorky však upozorňují na fakt, že hledání ve slovnících sestavených podle významové příbuznosti slov může být často značně nepřehledné a zdlouhavé – blíže R. OSTRÁ – E. SPITZOVÁ, *Úvod*, s. 42.

⁴² Blíže F. ČERMÁK – R. BLATNÁ (edd.), *Manuál*, s. 11-12; srov. Tabulka č. 1, Členění typologie slovníků dle publikace „Manuál lexikografie“; takřka totožnou klasifikaci typů slovníků lze nalézt v publikaci *Kapitoly z lexikologie a lexikografie* (blíže I. RIPKA – M. IMRICHOVÁ, *Kapitoly*, s. 152-153), kde jsou na základě jasných kritérií jednotlivé slovníky tříděny takto:

- A) z hlediska obsahu: encyklopedické a jazykové
- B) z hlediska zachyceného časového období: diachronní a synchronní
- C) z hlediska zpracování jazyků: vícejazyčné a jednojazyčné
- D) z hlediska cíle a zaměření: normativní a deskriptivní
- E) z hlediska uspořádání: nealfabetické a alfabetické
- F) z hlediska lexikální vrstvy, kterou pojímají: dílčí a celonárodní
- G) z hlediska přístupu ke zpracování slov: sémaziologické a onomaziologické
- H) z hlediska média uložení: knižní a elektronické

skupiny dalších typů slovníků. Toto vše je totiž podmíněno konkrétními možnostmi a dispozicemi jednotlivých jazyků, dále pak také potřebami a požadavky mluvčích a uživatelů jazyka.⁴³

Tabulka č. 1

Členění typologie slovníků dle publikace „*Manuál lexikografie*“

Základní rys	Typ slovníku	
<u>1 - Obecné (obsah)</u>	a) encyklopedické	
	b) jazykové	
<u>2 - Jazykové (čas)</u>	a) diachronní:	historické etymologické
	b) synchronní	
<u>3 - Synchronní (jazyky)</u>	a) vícejazyčné/ překladové:	dvoujazyčné vícejazyčné
	b) jednojazyčné	
<u>4 - Jednojazyčné (cíl)</u>	a) normativní (obv. školní)	
	b) deskriptivní/ vědecké	
<u>5 - Deskriptivní (uspořádání)</u>	a) jiné:	retrográdní frekvenční věcné/ tezaurové
	b) alfabetské	
<u>6 - Alfabetské (oblast)</u>	a) dílčí:	individuální: autora/díla geograficky stratifikované: dialektické sociálně stratifikované: argotické oborově věcné: terminologické, slangové oborově jazykové: onomaziologické, frazologické, onomastické
	b) celonárodní	
<u>7 - dle východiska</u>	a) onomaziologické:	tezaurus/ věcný synonymické hyponymické aj.
	b) sémaziologické:	obecné - dílčí (ne/normativní) ortografické-ortoepické (ne/normativní)
<u>8 - dle média uložení</u>	a) knižní	
	b) elektronické	

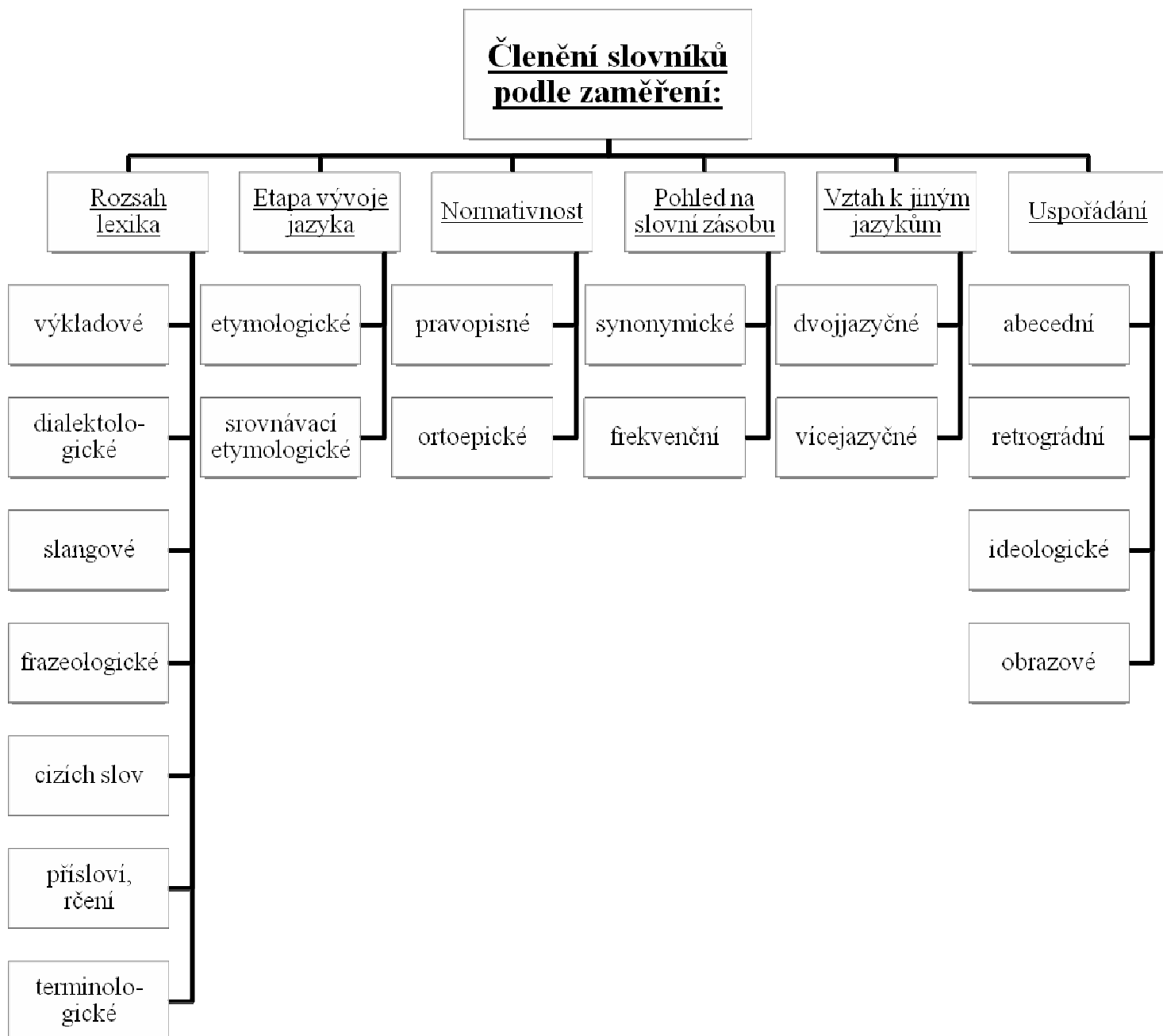
Druhým, velmi přehledným a komplexním řazením typologie slovníků je členění Bohuslava Palka, který vymezuje základní skupiny slovníků na základě jejich hlavního zaměření do sedmi základních skupin, a to dle rozsahu lexika, zachycené etapy vývoje jazyka, dle normativnosti, pohledu na slovní zásobu, vztahu k jiným jazykům a podle

⁴³ Srov. F. ČERMÁK – R. BLATNÁ (edd.), *Manuál*, s. 12-13.

uspořádání.⁴⁴ Kriteria definice některých skupin slovníků se shodují s kategoriemi vymezenými v *Manuálu lexikografie*, celé schéma je ovšem méně členité a nezohledňuje žádnou posloupnost kategorií na základě jejich obecnosti nebo vzájemně nadřazeného vztahu.

Diagram č. 1

Členění typologie slovníků podle Bohumila Palka

⁴⁴ Blíže B. PALEK, *Základy*, s. 248-249, *Diagram č. 1*, Členění typologie slovníků podle Bohumila Palka.

Na základě výše uvedeného je zřejmé, že třídění a klasifikace slovníků je velmi obsáhlá a nelze vymezit jedno kritérium, které by bylo závazné pro všechny. Jednotlivé druhy slovníků v sobě mohou zahrnovat více vymezených rysů a zaměření, na druhé straně mohou být na tolik specifické, že je složité je do nějaké kategorie zařadit. Dalším faktem pak je, že nejrůznějších druhů slovníků je tolik, že by bylo možné jejich schéma dělit na nespočet menších a menších kategorií, nutné ovšem poznamenat, že by mohlo být značně nepřehledné. Uvedené příklady zastupují reprezentativní vzorek možných typologií dělení slovníků, pro běžného uživatele pravděpodobně vystačí pouze základní členění, v případě odborných účelů pak jistě bude nejvhodnější dělení podrobné, jako je například v publikaci *Manuál lexikografie*.

Stejně jako je rozličná typologie slovníků, taky i jejich rozsah je značně nejednotný. Rozsah každého jednotlivého slovníku vždy odpovídá množství zpracovaného materiálu, existují slovníky kapesní, někdy též nazývány kolibří, nejčastěji jsou však jedno a dvou svazkové, výjimku ovšem netvoří ani rozsáhlé slovníkové řady v mnohačetných svazcích.

II. 2.4. Výstavba slovníkových hesel a výklad jejich významu

Ve výše uvedené kapitole byl ukázán přehled různého členění typologie slovníků. To, co je však veškerým slovníkům společné je, že systematicky třídí a vykládají obsažená hesla. Základní kostra výstavby slovníkového hesla bývá ve většině slovníků velmi podobná, na jeho začátku stojí heslové slovo ve svém základním tvaru, kterým je například u podstatných jmen jejich prvním pád, u sloves pak infinitiv. V překladových slovnících pak bývá uvedena výslovnost hesla, ve zvláštních případech může být uvedena i ve slovnících výkladových. Dále většinou následuje výklad hesla⁴⁵ (u výkladových slovníků), u slovníků dvoj- a vícejazyčných je jím ekvivalent slovníkového hesla, jeho použití v ustálených spojeních, heslo může nést také informaci o jeho gramatických kategoriích, popř. historickém vývoji. Výpovědní hodnota

⁴⁵ Podrobně k různým formám typů výkladu hesel J. FILIPEC, *Teorie*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 34-35, srov. obecně k problematice výstavby slovníkových hesel a jejich obecné struktury a obsahu Leontij V. KOPECKIJ, *Teoretické předpoklady dvojjazyčné slovanské lexikografie*, in: J. Pergová (ed.), *Otázky*, s. 42-59.

slovníkového hesla je v zásadě úzce spojena s rozsahem a typem slovníku.⁴⁶ Toto vnitřní uspořádání slovníkových hesel lze souhrnně označit jako mikrostrukturu slovníku, kdy údaje o hesle jsou vždy řazeny podle přesně vymezeného pravidla.⁴⁷

Pro uživatele slovníku je pak velmi důležité, jaké věcné informace jednotlivá hesla nesou a jaký je jejich výklad. U překladových, vícejazyčných slovníků je výklad řešen jejich cizojazyčným ekvivalentem, zde je tedy nejdůležitější jeho adekvátnost a přesnost.⁴⁸ U jednojazyčných slovníků se mohou metody výkladu hesel lišit, stejně tak se používá rozdílný přístup při výkladu jednotlivých slovních druhů.⁴⁹ V zásadě se druhy výkladů řadí do čtyř skupin:⁵⁰

1. Logický výklad definicí.
2. Opisný výklad rozvinutý paralelním vyjádřením.
3. Výklad podle slovtvorné motivace, je rozvinutím slovtvorné struktury.
4. Výklad synonymem. Užívá se tam, kde by formování výkladu bylo jinak příliš složité.

Kromě výše uvedených výkladových postupů se např. u přídavných jmen používá také antonym, k předmětovým slovesným tvarům se velmi často připojují vazby, které konkretizují význam, u neohebných slov, jako jsou předložky, se například uvádějí typická spojení s ostatními slovními druhy, ze kterých je pak jasný jejich význam.

Typickým jevem hesel některých slovníků je tzv. hnízdování neboli spojování příbuzných slov v jednom heslovém odstavci.⁵¹ To znamená, že k základnímu heslu se připojují některé jeho další odvozeniny. K přídavným jménům se například připojují

⁴⁶ Možné rozvržení a vysvětlení jednotlivých složek navrhuje František Čermák, který slovníkové heslo dělí na: 1) lemma (záhlaví) 2) gramatickou charakteristiku 3) sémantiku (ekvivalenty) 4) valenci 5) exemplifikaci 6) spojení 7) frazeologii 8) odkaz; blíže F. ČERMÁK, *Překladová lexikografie*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 240-244.

⁴⁷ Blíže např., J. FILIPEC, *Teorie*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 23-24; autor výstižně uvádí, že „v mikrostruktuře se sdružují a prostupují roviny fonologická, grafická, gramatická (morfologická a syntaktická), sémantická, pragmatická, stylistická a textová, popř. i kvantitativní (statická, frekvenční), historická (etymologický údaj) a rovina mezilexémových vztahů“.

⁴⁸ Blíže k problematice ekvivalentnosti překladu Zlata KUFNEROVÁ, *K makrolingvistickému pojetí lingvistiky překladu*, SaS 45, 1984, s. 150-154.

⁴⁹ Podrobný příspěvek týkající se lexikálních významů slovních druhů a jejich použití při tvorbě slovníků Alois ZÍSKAL, *Příspěvky k lexikografické teorii a praxi*, SaS 4, 1938, s. 19-27, 149-160, 212-222, pro srovnání novější příspěvek týkající se dané tematiky I. NĚMEC, *K problému slovníkové definice*, SaS 65, 1982, s. 113-117.

⁵⁰ Blíže i s uvedením konkrétních příkladů P. HAUSER, *Nauka*, s. 169-171.

⁵¹ Podrobněji např. J. FILIPEC, *Teorie*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 26.

od nich odvozené zdvojnásobky nebo adjektiva. Hnízdování může napovědět uživateli slovníku ohledně příbuznosti slov, někdy ovšem může způsobit i nepřehlednost v třídění hesel.

V každém kvalitnějším slovníku by mělo být uvedeno a vysvětleno, jak jsou hesla řazena, jaká je jejich struktura, jak jsou označeny jednotlivé gramatické kategorie a co znamenají jednotlivé zkratky a značky. V úvodu slovníku by též měly být zmíněny všeobecné informace o publikaci a také použitá literatura. Tyto náležitosti společně vytvářejí makrostrukturu slovníku⁵², za kterou je tedy možné považovat:

- a) soubor hesel
- b) řazení a zpracování hesel
- c) strukturu vlastního slovníku: úvod, příloha, seznam zkratek, apod.⁵³

Z hlediska uživatele je makrostruktura velmi důležitá z toho důvodu, že určuje celkovou organizaci slovníku, jelikož její přehlednost a úplnost je rozhodující pro rychlé a přesné vyhledávání hesel a orientaci v obsažených informacích.

II.3. Překladové slovníky – typologické klasifikace, jejich struktura a funkce, ekvivalence slovníkových hesel

Jednou ze základních skupin vymezených v rámci typologie slovníků bylo třídění na základě vztahu k jiným jazykům. Jednu kategorii tvoří slovníky výkladové, tedy jednojazyčné, a druhou slovníky překladové (dvou a více jazyčné), které jsou prostředkem pro komunikaci mezi různými jazyky.⁵⁴ Vícejazyčné slovníky bývají většinou jen velmi základní pomůckou pro překlad z a do více cílových jazyků, jejich značnou nevýhodou je však omezený prostor pro výklad jednotlivých hesel. Všeobecné

⁵² Blíže. J. FILIPEC, *Teorie*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 21-22; srov. též F. ČERMÁK, *Překladová lexikografie*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 236-237.

⁵³ Obecně se dá říci, že slovníky mívají v zásadě čtyři hlavní části: **úvod**, **slovníkovou část**, která tvoří hlavní jádro slovníku, **přílohy** a **dotatky**, podrobněji k jednotlivým složkám Eva BRABCOVÁ, *Česko-španělské a španělsko-české slovníky tištěné*, České Budějovice 2012, s. 21-23.

⁵⁴ František Čermák charakterizuje překladové slovníky jako „výraz potřeby usnadnit, urychlit, popř. i standardizovat kontakt mezi komunitami s různými jazyky, tedy překlad nejrůznějšího druhu“, blíže F. ČERMÁK, *Dvoujazyčný slovník a korpus: některé poznámky* (v tisku, rozšířená verze *Překladové lexikografie*, in *Manuál lexikografie* 1995); srov. TÝŽ, *Překladová lexikografie*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 231: „Slovník je příručka mapující lexikálně-sémantické korelace a všechny další systémové vztahy mezi dvěma jazyky, s nimi pevně spjaté, která má komplexní paradigmaticko-syntagmatickou povahu.“

vícejazyčné slovníky byly velmi oblíbené hlavně v minulosti,⁵⁵ dnes se spíše objevují vícejazyčné slovníky konkrétně tematicky zaměřené (např. kulinářské, medicínské, apod.) nebo v podobě jazykových příruček pro turisty a cestovatele, kterým poslouží jako základní nástroj pro porozumění nejběžnějším výrazům. Překladovým slovníkem v pravém slova smyslu je proto spíše slovník dvojjazyčný, který umožňuje hlubší studium a také pochopení cizího jazyka. Adresáty překladových slovníků jsou tedy osoby, které je primárně využijí pro komunikaci v jiném, než ve svém mateřském jazyce, impulzem pro jejich vznik je potřeba dorozumět se v cizí řeči.

Základní dělení překladových slovníků je dle jejich rozsahu, a to do tří skupin na kapesní (10-15 tisíc hesel na obou stranách), střední (35-50 tisíc hesel na obou stranách) a velké (více než 50 tisíc hesel na obou stranách)⁵⁶. Toto dělení je však vytvořeno uměle, se snahou vyčlenit jakési základní skupiny slovníků, nemá žádnou praktickou základnu a nakladatelé jej spíše uvádí jako informativní vodítko pro potencionální uživatele. Slovníky je možné též pak řadit podle toho, pro jaký specifický okruh uživatelů je publikace určena. Na základě toho kritéria je také možno rozlišit strukturu ale i samotný obsah slovníků, vymezit lze pět základních kategorií:⁵⁷

1. Slovníky pro žáky nižších a středních škol, pro osoby začínající studovat cizí jazyk
-slovník obsahuje do 12.000 hesel
2. Slovníky pro studenty technických, nejazykových vysokých škol
-slovník obsahuje do 25 000 hesel
3. Slovníky pro studenty jazykových vysokých škol
- slovník obsahuje do 35 000 hesel
4. Slovníky pro široký okruh uživatelů, kteří jsou schopní číst uměleckou literaturu a tisk v cizích jazycích
- slovník obsahuje do 50 000 hesel
5. Slovníky pro odbornou část veřejnosti (pro vědecké pracovníky a překladatele)
- slovník obsahuje 100 000 a více hesel

⁵⁵ Srov. M. ČEJKA, *Česká lexikologie*, s. 45.

⁵⁶ Blíže I. ŘIPKA – M. IMRICHOVÁ, *Kapitoly*, s. 153-154.

⁵⁷ Blíže k uvedené typologii včetně podrobného popisu jednotlivých kategorií slovníků (uvedení rozsahu obsažených hesel, typologie hesel, podíl ustálených spojení a frází, apod.) Majja V. LAZOVÁ, *Obecné a dílčí problémy při práci na dvojjazyčných slovnících různých typů*, in: Jiřina Pergová (ed.), *Otázky lexikografie a vydávání slovníků*, Praha 1974, s. 133-138; autorka též sumarizuje možné teoretické otázky, na které je nutné brát zřetel při koncipování dvojjazyčného, překladového slovníku, k jednotlivým kategoriím též blíže E. BRABCOVÁ, *Česko-španělské a španělsko-české slovníky*, s. 16.

Další možné členění je velmi podobné, ovšem všeobecnější, rozlišuje nejen okruh uživatelů, ale také jejich potřeby ohledně výběru překladových slovníků.⁵⁸ Zde jsou kategorie tři:

1. slovníky pro ne odbornou veřejnost – příručky slouží např. při cestování nebo obchodě, zahrnují běžnou, každodenní komunikaci
2. slovníky pro odborné překladatele – jsou úzce navázány na odbornou terminologii
3. slovníky pro studenty a lingvisty – jsou ze všech tří skupin nejobsáhlejší a nejkompaktnější

Velmi specifické členění slovníků uvažuje Leontij Kopeckij, který uvádí, že podle adresáta slovníku je možné vyčlenit okruh příruček pro čtenáře uměleckých textů a publicistiky, běžných tiskovin, čtenáře z oblasti humanitních věd, dále pak slovníky pro technické a přírodovědné obory, ale také pro slovníky z oblasti archeologie, psychologie, apod.⁵⁹ Tato typologizace je však poněkud zavádějící a nepřesná, jelikož nelze obsáhnout všechny možné oblasti zájmů potenciačních adresátů, se kterými by musel autor slovníku počítat již při jeho koncipování. Z tohoto důvodu je daleko přínosnější členění slovníků uvedené výše, které navrhuje František Čermák.

Již bylo zmíněno členění slovníků na základě toho, pro jaký okruh uživatelů jsou určeny. Stejně kritérium, ovšem z hlediska funkce slovníků, vymezuje František Čermák, který z lingvistického hlediska uvažuje o čtyřech skupinách uživatelských typů slovníků:⁶⁰

- 1a) česko-italský kódovací = pro Čechy
- 1b) česko-italský dekódovací = pro Italy
- 2a) italsko-český kódovací = pro Italy
- 2b) italsko-český dekódovací = pro Čechy

⁵⁸ Srov. F. ČERMÁK, *Překladová lexikografie*, in: Manuál, s. 232.

⁵⁹ L. V. KOPECKIJ, *Teoretické předpoklady*, in: J. Pergová (ed.), *Otázky*, s. 38-39.

⁶⁰ Blíže TAMTÉŽ, s. 233, autor členění ještě rozvádí a přidává hledisko aktivního a pasivního slovníku, celkem tedy vznikne osm skupin funkcí slovníku; srov. se zahraničními lexikografickými příručkami E. BRABCOVÁ, *Česko-španělské a španělsko-české slovníky*, s. 15.

S tímto členěním též úzce souvisí členění slovníků do dvou velkých skupin, kterými jsou slovníky jednosměrné a obousměrné. Jednosměrný slovník většinou překládá pouze z cizího jazyka do vlastního, obousměrný pak poskytuje uživateli komplexnější představu o obou jazycích, jelikož překládá z cizího jazyka a má tak funkci dekódovací, zároveň ale překládá i do jazyka cizího, nese tedy funkci kódovací.

Výše uvedená členění kategorií slovníků odrážela hlavně hledisko jejich uživatelů, možné je však také všeobecnější, a to z hlediska obsahu slovníků, tak jak navrhuje opět František Čermák.⁶¹ Typologii překladových slovníků z hlediska jejich obsahu je tedy možné dělit podle:

1. **počtu jazyků** – dvoj a více jazyčné
2. **nositele jazyka** – národní jazyk a idiolekt (jazyk jednotlivce)
3. **rozsahu komunikace** – uživatelsky všeobecný a vyhraněný (např. slang)
4. **oboru jazyka** – jazyk obecný a konkrétní úsek jazykovědy
5. **oboru věcného** – obecný a terminologický
6. **pojetí času** – diachronní a synchronní
7. **zaměření** – slovník obecný, studijní apod.

Druhy a hlavně kvalita jednotlivých překladových slovníků je velmi rozmanitá, od publikací se základní slovní zásobou a také stavbou slovníkového hesla, kdy každému jednotlivému výrazu odpovídá jeden cizojazyčný ekvivalent bez bližšího vysvětlení nebo uvedení slovních spojení, až po odborné, překladové slovníky v několika svazkových vydáních, které jsou určeny pro uživatele s výbornou znalostí cílového jazyka. Jedním z nejdůležitějších aspektů pro všechny uživatele by ovšem měla být adekvátnost překládaných hesel. Při nedůsledné lexikografické práci a špatně vyložené ekvivalenci slov může totiž vzniknout mnoho faktických chyb, které pak uživatel slovníku přenáší do praxe. Lexikální systémy obou jazyků, výchozího i cílového, je při tvorbě slovníků nutné brát jako komplexní celky, navzájem je porovnat a uvažovat nad jejich adekvátností.⁶² Jako základní východisko tvorby překladových slovníků by měl být fakt, že žádné z jazykových systémů nejsou navzájem totožné a vždy se hledá co nejbližší ekvivalent překládaného hesla, který by svým obsahem

⁶¹ TAMTÉŽ, s. 233-234.

⁶² Blíže L. V. KOPECKÝ, *Teoretické předpoklady*, in: J. Pergová (ed.), *Otázky*, s. 22-25; srov. též J. FILIPEC, *Problematika konfrontace v lexikální zásobě*, SaS 46, 1985, s. 201-214.

odpovídal významu slova v jazyce výchozím.⁶³ V případě, že v cílovém jazyce neexistuje ekvivalent hesla jazyka výchozího nebo není autorovi slovu znám, je nahrazen jeho popisem. Ekvivalent slovníkového hesla by neměl být pouhou cizojazyčnou definicí, měl by také zohledňovat drobné významové nuance, které jsou způsobeny například použitím slova v ustálených spojeních. Uživatel každého slovníku by si měl být vědom faktu, že ve všech jazycích existují univerzálie, jejichž překladový význam lze jednoznačně a správně určit, na druhé straně však existuje celá řada ustálených spojení, výrazů a idiomů, ke kterým lze jen velmi těžko hledat přesný ekvivalent a je nutné je spíše překládat přenesením významu do systému, struktury a podstaty vnímání jazyka cílového. Z hlediska uživatele a jeho práce se slovníkem je možné pojmenovat dva typy ekvivalentů – dosazovací a exemplifikační. V prvním případě je u slovníkového hesla uvedena řada synonym, ze kterých si uživatel na základě svých jazykových znalostí vybere ten nejadekvátnější. Exemplifikační ekvivalenty jsou založeny na jejich uvedení v příkladech či spojeních.⁶⁴ Oba uvedené typy mají své výhody, jsou však v zásadě závislé na jazykových zkušenostech a citu uživatele.

Každému heslu výchozího jazyka zpravidla odpovídá několik ekvivalentů jazyka cílového, pro uživatele je tedy důležité, aby vždy pozorně sledoval kontext, do kterého je výraz zasazen, a podle něj správně zvolil překladový ekvivalent.⁶⁵ Pokud tedy budeme studovat oboustranný překladový slovník, například Rosendorfského slovník italsko-český a česko-italský⁶⁶, nelze se domnívat, že hesla v obou publikacích budou pouze mechanicky převrácena a abecedně seřazena, spíše naopak. Překladové ekvivalenty se mohou značně lišit v závislosti na tom, zda je konkrétní heslo v pozici jazyka cílového nebo výchozího.⁶⁷ Pro zkušenějšího uživatele jazyka jsou pak tyto oboustranné slovníky velmi důležité, jelikož umožňují ověření adekvátnosti překládaného ekvivalentu. Z hlediska přehlednosti a také doložení, že nalezení

⁶³ Jaroslav Bezděk charakterizuje ekvivalent jako slovo podle své vnitřní hodnoty vyjadřující něco, co má mít stejnou cenu ve vztahu k věci, na níž závisí. Ekvivalent je tedy pojem sice něco kvantifikující, ale odvozený, vždy závislý na výsledku předchozí činnosti, analýzy výchozího jazyka; autor výstižně uvádí specifický rys překladových slovníků, a to, že „překladový slovník má proti výkladovému slovníku tu výhodu, že ekvivalent má proti výkladu vždy nějakou informační hodnotu“; blíže k problematice ekvivalence lexikálních systémů při tvorbě překladových slovníků Jaroslav BEZDĚK, *Ekvivalent slova v jazyce cílovém*, in: J. Pergová (ed.), *Otázky*, s. 139-213.

⁶⁴ Blíže ke konkrétním typům J. BEZDĚK, *Ekvivalent*, in: J. Pergová (ed.), *Otázky*, s. 157-158.

⁶⁵ Srov. např. J. ČERNÝ, *Úvod*, s. 162-163.

⁶⁶ Jaroslav ROSENDORSKÝ, *Italsko-český slovník – Dizionario italiano-ceco*, Praha 1956; Týž, *Česko-italský slovník – Dizionario ceco-italiano*, Praha 1960.

⁶⁷ Srov. např. J. BEZDĚK, *Ekvivalent*, in: J. Pergová (ed.), *Otázky*, s. 198-199.

jednoznačného ekvivalentu není vždy zcela jednoduché, lze uvést základní členění pěti typů ekvivalence, jak je charakterizuje František Čermák:⁶⁸

- a) **jednoznačná ekvivalence**: lexém A odpovídá lexému B, případ poměrně ojedinělý
- b) **opis**: ekvivalent chybí, lexém je nutno vysvětlit opisem
- c) **částečná ekvivalence**: stupeň mezi skupinami lexémů a) a b), lze rozlišit ještě další podskupiny
 - c1) vztah širší a užší a naopak (vůči druhému jazyku)
 - c2) vztah obecné a specifické a naopak
 - c3) částečný průnik, hesla se překrývají jen z části
- d) **ekvivalent vázaný**: vázaný na pevnou kombinaci tvarů, jde především o frazémy a idiomy
- e) **ekvivalent funkčně neparalelní**: specifický případ částečné ekvivalence

Výše již byla uvedena různá členění překladových slovníků, která jsou mnohdy velmi rozmanitá a prolínají se. Při koncipování jakéhokoliv druhu slovníku, ať už všeobecně zaměřeného nebo tematického, by měl mít autor vždy na mysli pečlivý a komplexní výběr hesel. Ta mohou být, jak již také bylo zmíněno, jednoslovná nebo víceslovná (např. frazémy či idiomy).⁶⁹ Konkrétně, kvalitní slovník by měl obsahovat nejen obecná, tzv. standardní hesla, ale také hesla odkazová, nepravidelné tvary lexikálních jednotek, vydělované části slov, zkratky a jejich ekvivalenty a výběr geografických a vlastních jmen.⁷⁰ Lexikografická dokumentace neboli excerpce,⁷¹ je důležitým krokem při koncipování základů slovníku a sestává se ze sbírání reprezentativního materiálu jazyka.⁷² Zdroje pro sběr tohoto materiálu jsou klasická i odborná literatura, může jím být ale i tisk a mnoho dalších, důležitá je již zmiňovaná reprezentativnost vybraného materiálu. Jelikož je metoda excerpce velmi zdlouhavá, využívá se dnes spíše

⁶⁸ Blíže s rozvedením jednotlivých kategorií F. ČERMÁK, *Překladová lexikografie*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 238-240.

⁶⁹ Blíže k těmto typům slovníkových hesel F. ČERMÁK, *Paradigmatika a syntagmatika slovníku: možnosti a výhledy*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 111-112.

⁷⁰ TÝŽ, *Překladová lexikografie*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 235-236.

⁷¹ Blíže k metodám excerpce, ale také konkrétním postupům při sestavování dvoujazyčného slovníku Rostislav KOCOUREK, *K metodě zpracování dvoujazyčného odborného slovníku*, *Československý terminologický časopis* 5, č. 2, Bratislava 1966.

⁷² Leontij Kopeckij uvádí, že základním pramenem pramene pro excerpce materiálu dvojazyčných slovníků jsou slovníky výkladové, až dále pak klasické texty, blíže L.j V. KOPECKIJ, *Teoretické předpoklady*, in: J. Pergová (ed.), *Otázky*, s. 31-37.

paralelních korpusů, tedy databází textů ve dvou či více různých jazycích, které jsou si navzájem obsahově i formálně podobné.⁷³ Výhodou využívání těchto korpusů je nejen značná úspora času, ale také možnost porovnání velmi rozsáhlého souboru hesel. Pravidel a kritérií pro koncipování souboru hesel slovníků může být celá řada, základní z nich doporučuje František Čermák:⁷⁴

1. Slovníková hesla je třeba vybírat podle jejich frekvence užívání v psaném i mluveném jazyce.
2. Nutné je zachování nominativní reprezentativnosti, tj. eliminování případných mezer v pojmech.
3. Slovník by měl být motivující pro rozšiřování slovní zásoby jeho uživatele.
4. V případě tvorby méně rozsáhlého slovníku je třeba volit bezpříznaková hesla, tedy hesla neutrální, bez citového zabarvení.

Výše uvedené typologie slovníků měly poukázat na fakt, že lexikografická práce není jen o nashromáždění velkého množství materiálu, ale vždy je nutné dodržovat zásadní pravidla, která předejdou vzniku nekvalitního nebo dokonce chybného slovníku. V dnešní době existuje celá řada kapesních slovníčků a příruček, které mnohdy splňují základní požadavky jejich uživatelů (většinou turistů), při hlubší lexikografické analýze však vyjde najevo, že postrádají některé faktické i obsahové náležitosti, čímž mohou poskytovat milné nebo neúplné informace. Většinou chybí náležité gramatické údaje či věcné souvislosti.⁷⁵ Například jako studijní slovníky by byly naprosto nevhodné. Při výběru slovníku by tedy každý měl mít na paměti, pro jaký účel má sloužit a jaké konkrétní kritéria jsou pro překlad a dorozumění se požadována.

⁷³ Blíže k problematice korpusové lingvistiky včetně jejích metod F. ČERMÁK, *Dvoujazyčný slovník*; TÝŽ, *Komputační lexikografie*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 50-71, František Čermák zde charakterizuje jazykový korpus jako „rozsáhlý, elektronicky uložený, zpracovávaný a přístupný soubor jazykových dat ve standardizovaném formátu, cíleně shromážděný jako referenční zdroj pro vědecké studium jazyka a zpracování užžitých jazykových nástrojů, příruček a artefaktů“; srov. též Hana ČECHOVÁ, *Korpusová lingvistika. Problematika česko-italského paralelního korpusu*, Brno 2006, Diplomová práce.

⁷⁴ F. ČERMÁK, *Překladová lexikografie*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 234-235.

⁷⁵ K tomuto problému blíže F. ČERMÁK, *Překladová lexikografie*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 231-232; autor též uvádí, že slovník by měl koncipovat takový autor, který je rodilým mluvčím cílového jazyka slovníku, logicky dokáže pokrýt větší slovní zásobu a vyvarovat se též nepřesností v jemné nuanci slov než překladatel (rodilý mluvčí výchozího jazyka), stejně tak podotýká, že slovník není pouhým seznamem slov, ale komplexním souborem hesel s nevhodnějšími ekvivalenty v cílovém jazyce.

Na závěr bylo vhodné uvést desatero pravidel, které sestavil František Čermák, a prakticky shrnují výše popsané body a témata.

Desatero slovníkářovo⁷⁶

- 1) Slovník do cílového jazyka má dělat kvalifikovaný rodilý mluvčí.
- 2) Žádný slovník není úplný, jde vždy o výběr. Ten však nesmí být ledajaký.
- 3) Slovník má být v konečné podobě na jiných zdrojích informace nezávislý, i když se implicity a jako předchozí znalost obvykle předpokládají (ideální je vycházet z existujících popisů obou jazyků).
- 4) Nepřeložitelnost neexistuje, existuje jen omezená znalost slovníkáře: problémy se neházejí pod stůl, ale řeší dobrým příkladem a kontextem, když je nelze zobecnit jako význam.
- 5) Žádný slovník není bez chyb. Slovník je umění možného.
- 6) Slovu neodpovídá slovo, ale heslu heslo s celým aparátem a vztahy.
- 7) Ekvivalent je především sémanticko funkční, založený na aproximativní identitě úzu i systémové příslušnosti toho, co se srovnává v obou jazycích. Skutečný úzus lze zjistit jen studiem typické kolokability.
- 8) Heslo a jeho informace má vyhovět potřebě uživatele a povaze sledovaného jazyka, a proto může být svou povahou jak nadslovní, tak podslovní. Je v průsečíku relevantních vztahů paradigmatických a syntagmatických.
- 9) Slovník je přítel, a ne učeně odpudivý povýšenec či podvodník: přes velkou sumu vloženého umu a znalostí musí vycházet vstřícně, a ne mást či jen rozmarně napovídat, nakusovat.
- 10) Lepší jeden slovník než deset gramatik, je li dobře udělán.

⁷⁶ Týž, *Paradigmatika*, in: F. Čermák – R. Blatná, (edd.), *Manuál*, s. 113-114.

III. Česko-italská lexikografie na pozadí koncipování lexikografických příruček

III.1. Počátky, historie a současný stav česko-italské lexikografie, kodifikace českého a italského jazyka

Jak již bylo uvedeno v předchozích kapitolách, vznik a dostupnost slovníků v daném jazyce je podmíněn především zájmem uživatelů o tento jazyk a poptávkou po jazykových příručkách. Nejinak je tomu v případě slovníků česko-italských a italsko-českých. Ač zájem o italskou kulturu a jazyk sahá hluboko do minulosti, nemá slovníková tvorba, tak jak ji známe v dnešní době, v tomto směru příliš hluboké kořeny. Důvodu je hned několik. Především je nutné uvážit odlišný vývoj a kodifikování pravidel a podoby obou těchto jazyků. Čeština se jako samostatný jazyk vyčleňuje ke konci 13. století, v mnohém má však k naší současné mateřštině poměrně daleko.⁷⁷ Podoba dnešní spisovné češtiny byla ustanovena v období přibližně od 20. let 19. století do 40. let století dvacátého, naopak spisovná italština se koncipovala již během 14. století, a již roku 1612 byl vydán praktický slovník italského jazyk *Vocabolario degli Accademici della Crusca*.⁷⁸ Fakt, že k ustanovení podoby spisovného italského jazyka došlo již během raného novověku, ovšem způsobil, že její forma časem poněkud zkosnatěla a měla daleko k jazyku obyčejných lidí. Tento rozkol se v 19. století snažil překonat Alessandro Manzoni, který se svou literární tvorbou snažil oživit ustrnulou podobu italštiny a jako vzor předkládal tehdejší spisovný jazyk vzdělaných vrstev florentské společnosti.⁷⁹ Gramatický základ současné spisovné italštiny tvoří toskánský dialekt, zvláště florentský, nicméně napříč celou Itálií se mluvená podoba tohoto románského jazyka může natolik lišit, že si někteří její obyvatelé nebudou ani

⁷⁷ Blíže k vývoji a současným tendencím českého jazyka např. František CUŘÍN, *Vývoj spisovné češtiny*, Praha 1985; Jiří NOVOTNÝ – F. CUŘÍN, *Vývojové tendence současné spisovné češtiny a kultura jazyka*, Praha 1987; J. ČERNÝ, *Dějiny lingvistiky*, Olomouc 1996; Dušan ŠLOSAR – R. VEČERKA, *Spisovný jazyk v dějinách české společnosti*, Praha 1979; Alexandr STICH, *Česká jazykověda a jazyková kultura za půlstoletí*, SaS 29, 1968, s. 255–259; I. NĚMEC a kol., *Slova a dějiny*, Praha 1980.

⁷⁸ Blíže např. E. Spitzová – R. Ostrá, *Úvod*, s. 118; 136.

⁷⁹ K dostupným biografii o A. Manzoni: Gian Piero BARRICELLI, *Alessandro Manzoni*, Boston 1976.

rozumět.⁸⁰ I dodnes ráz italštiny poměrně trefně charakterizuje známé rčení: *Lingua toscana in bocca romana*.⁸¹

Dalším aspektem hrající zásadní roli při koncipování jazykových pomůcek v minulosti byl ten, že ač četné kulturní i diplomatické styky Českých zemí s Apeninským poloostrovem čile probíhaly již za dob Karla IV.⁸², hlavním komunikačním jazykem po dlouhou dobu zůstávala latina. Je jisté, že se v minulosti naše obyvatelstvo, respektive jeho privilegovaná vrstva učila italsky, především v době renesance, výuka však probíhala výhradně v soukromých kruzích, nelze si představit existenci nějaké oficiální učebnice jazyka. K největšímu rozšíření italštiny mezi vzdělanými vrstvami přispěl nástup Habsburků na český trůn, jelikož italština byla jedním z úředních jazyků na císařském dvoře. Další oživení pak přineslo přesídlení císaře Rudolfa II. do Prahy roku 1583, jelikož právě císař byl obrovským mecenášem kultury a tehdejší vědy a mnoho italských umělců, badatelů, ale také šarlatánů z Apeninského poloostrova našlo na pražském dvoře svou obživu. U mnoha z nich byla podmínkou znalost českého jazyka, což nutně přispělo k rozšíření a poznání italštiny i mezi Pražany.⁸³ Další vlna zájmu o italský jazyk nastává během 18. století, kdy se stává jazykem diplomatickým. Opět se tedy jedná o rozšíření mezi privilegovanými vrstvami, znalost cizího jazyka byla prostým lidem téměř ve většině případů naprostou neznámou.

K hojnějšímu šíření italštiny, respektive i dalších cizích jazyků, mezi širší vrstvy obyvatel došlo až na začátku devatenáctého století a to díky novému studijnímu řádu zavedenému v roce 1805. Jedním z prvních, kdo na Univerzitě vedl přednášky italského jazyka, byl Antonín Spirk, a to od roku 1817, ve 40. letech 19. století zde jazyk vyučoval Felice Francescone, probíhaly také přednášky o italské literatuře a kultuře,

⁸⁰ Podrobněji k vývoji a formování italského jazyka např. Antonín BARTONĚK, *Formování jazykové situace v předhistorické a protohistorické Itálii (diachronický pohled)*, SPFFBU N 3-4, 2000, s. 29-38; Josef BUKÁČEK, *Dějiny italského jazyka*, Praha 1953; Sylva HAMPLOVÁ, *Nástin vývoje italského jazyka*, Praha 2002; z italského prostředí v originále např. Claudio MARAZZINI, *La lingua italiana: profilo storico*, Bologna 1994; Bruno MIGLIORINI, *Storia della lingua italiana*, Milano 2001; Riccardo TESI, *Storia dell'italiano. Dalle origini alla formazione della lingua comune*, Bari-Roma 2007.

⁸¹ Reflexi rozdílných dialektů na Apeninském poloostrově lze vypořádat například v díle českého básníka, učitele a důstojníka Matěje Miloty Zdirada Poláka, který ve svém cestopise sepsal své zážitky z tažení vojska do neapolského království v letech 1815-18, blíže Matěj Milota Zdirad POLÁK, *Cesta do Itálie*, Praha 1979.

⁸² Kulturní kontakty lze doložit již od 9. století, nicméně za dob Karla IV. dosáhly velkého rozmachu, blíže ke kulturním stykům Českých zemí s Apeninským poloostrovem od nejstarších dob až po současnost Jiří PELÁN, *Česko-italské kulturní vztahy*, Zpravodaj Společnosti přátel Itálie 1, 2003, s. 2-4; č. 2, 2003, s. 1-3; č. 3, 2003, s. 2-4.

⁸³ Blíže k tomuto tématu např. Pavel PREISS, *Italští umělci v Praze. Renesance, Manýrismus, Baroko*, Praha 1986; Sante GRACIOTTI (ed.), *Italia e Boemia nella cornice del Rinascimento europeo*, Firenze 1999.

vždy však v rámci nějakého jiného oboru.⁸⁴ Co se týče studia italštiny jako samostatného oboru, tak jeho vyčlenění na Karlově univerzitě probíhalo až po 2. světové válce, o největší rozvoj se zasloužil prof. Bukáček, který měl velký podíl na uznání italštiny jako nezávislého diplomního oboru.⁸⁵

III.2. Jazykové učebnice a příručky jako základní předpoklad pro studium jazyka

Výše uvedený bod úzce souvisí také s faktickým nedostatkem lexikografické metodologie pro koncipování učebnic a jazykových příruček. Nebylo tedy zavedených pravidel ani zvyklostí, podle kterých by autoři mohli koncipovat slovníky a další jazykové učebnice v podobě, jak je známe dnes. Jak již bylo uvedeno v předchozí kapitole, největší rozvoj lingvistiky začal až v polovině 20. století, samostatný obor lexikografie ještě o něco později. Pokud bychom tedy hledali počátky moderní slovníkářské tvorby, nelze jít hlouběji než do 20. století. Nejinak je tomu i v případě lexikografie italsko-české a česko-italské.

Od poloviny 19. století již vznikají drobné příručky a slovníky, jedná se často ale o rukopisy malého rozsah. Za zmínku jistě stojí práce Karla Mensigera (*Jmenný slovník vlašský; Pokus mluvnice českovlašské; Vlašsko-francouzsko-německo-anglicko-rusko-polsko-český slovník*), který je autorem několika jazykových příruček pro vojáky účastnících se bojů v Itálii v polovině 19. století.⁸⁶ Kromě těchto učebnic vznikaly i další příručky, většinou podle předlohy cizojazyčných autorů. Pravděpodobně první vydanou mluvnici italštiny byla gramatika Antonína Lišky z roku 1873 (*Theoretická a praktická mluvnice vlaského jazyka*, Praha 1873), kterou později nahradila mluvnice Adolfa Mussafiy (*Mluvnice jazyka vlaského v pravidlech a příkladech*, Praha 1885), jejíž autorem byl Jan Herzer. Před první světovou válkou vydává František Vymazal několik učebnic pro širokou veřejnost, například jeho publikace *Vlašsky snadno*

⁸⁴ Blíže S. HAMPLOVÁ, *Studium italštiny na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy*, Zpravodaj Společnosti přátel Itálie 1, 1998, s. 1-2.

⁸⁵ Podrobněji Irena BUKÁČKOVÁ, *Historie romanistiky v českých zemích*, Zpravodaj Společnosti přátel Itálie 2, 2002, s. 2-3; č. 3, 2002, s. 2-3; srov. též Arturo CRONIA, *La conoscenza del mondo slavo in Italia; bilancio storico-bibliografico di un millennio*, Padova, 1958, s. 425-426.

⁸⁶ Blíže k těmto publikacím I. BUKÁČKOVÁ, *Italský jazyk a literatura v českých učebnicích, slovnících a příručkách*, Společnosti přátel Itálie 3, 2006, s. 11.

a rychle vyšla v četných vydáních, což svědčí o jejich oblibě.⁸⁷ Mezi další autory italských učebnic a konverzací patří například František Praus (*Učebnice jazyka italského*, Praha 1923; *Učebnice jazyka italského pro obchodní akademie a reformní reálná gymnasia*, Praha 1923), Jiří Jiráček (*Učebnice vlastiny I-III*, Brno, 1921, 1923, 1927), Gustav Žďárský (*Učebnice jazyka vlašského (italského)*, Praha 1922) a Jan Schmidt (*Italsky v 1000 slovech*, Praha 1928). Mezi autory se objevovali také rodilí Italové, byli jimi například Nicolo D'Alfonso (*Italsky*, Praha 1911) nebo Metodo d'Alfonso (*Italština pro samouky*, Praha 1939).

Velký rozvoj a také nárůst počtu italských učebnic a jazykových příruček nastává přibližně v padesátých letech minulého století. Významnou měrou k rozvoji italianistiky, hlavně na Karlově univerzitě, přispěl Josef Bukáček, profesor italského jazyka a literatury, jehož příručky *Poznejte italštinu* a *Cvičebnice italštiny* se dočkaly mnoha vydání.⁸⁸ V četných nákladech byla opakovaně vydávána také učebnice Jarmily Janešové *Italština pro samouky*, jejíž první vydání bylo vytištěno roku 1965 a vychází dodnes. Autorka této publikace je významnou českou filoložkou, autorkou řady učebnic a konverzačních příruček francouzštiny a italštiny.⁸⁹ Další významnou autorkou je Sylva Hamplová, autorka mluvnice italštiny⁹⁰, které podávají nejkomplexnější přehled italské mluvnice ze všech doposud vydaných učebnic. Publikace, která rovněž vyšla ve velkých nákladech a opakovaných vydáních, je učebnice autorek Bahníkové, Benešové a Ehrenbergové *Italština*.⁹¹ Tato kniha je používána při výuce italštiny na mnoha školách a jazykových kurzech.

Zájem o italský jazyk a románské jazyky všeobecně za posledních dvacet let razantně vzrostl, čemuž odpovídá také značné množství vydaných jazykových příruček, konverzací, učebnic a gramatik. Kvalita některých z nich je někdy sporná, mnohdy slouží jen jako velmi stručný přehled základního italského názvosloví a gramatiky. Úplným začátečníkům tedy k prvotnímu účelu většinou poslouží, pro hlubší studium jsou však nedostatečné. Kromě těchto velmi stručných příruček ovšem také vznikají

⁸⁷ Mezi další publikace tohoto autora patří František VYMAZAL, *Čech s Vlchem rozmlouvají*, Praha 19??; TÝŽ, *Italiánsky (vlasky) v praktických větách*, Praha 1919.

⁸⁸ Blíže k osobě Josefa Bukáčka a jeho životnímu dílu Vendula DOUDOVÁ, *Josef Bukáček. Život a dílo*, České Budějovice 2011 (bakalářská práce); srov. též Zdeněk HAMPEJS, *Soupis prací Doc. PhDr. Josefa Bukáčka*, Časopis pro moderní filologii 39, 1957, s. 180-189.

⁸⁹ Mezi další díla např. patří Jarmila JANEŠOVÁ, *Praktická italština. Sešit 1-3*, Praha 1972; TÁŽ, *Česko-italská konverzace*, Praha 1982; TÁŽ, *Učebnice italštiny v rozhovorech*, Praha 2007; TÁŽ, *Italština ihned k použití do kapsy*, Praha 2009.

⁹⁰ S. HAMPLOVÁ, *Mluvnice italštiny*, Praha 2004, TÁŽ, *Stručná mluvnice italštiny*, Praha 1974.

⁹¹ Alena BAHNÍKOVÁ – Hana BENEŠOVÁ – Ludmila EHRENBGEROVÁ, *Italština*, Praha 2001.

tematicky vyhraněné publikace, například z oboru hudební terminologie ⁹², práva či obchodu ⁹³, které uživateli umožní orientaci a dorozumění se v rámci specializované disciplíny. Jak již bylo řečeno, nárůst počtu materiálu pro studium italštiny je za poslední roky více než značný, některé starší publikace vycházejí v obnovených, doplněných vydáních, dostupné jsou učebnice a gramatiky, jejichž autoři jsou rodilí mluvčí, vycházejí také CD nahrávky, které suplují klasické jazykové kurzy, běžnými se stávají i on-line e-learningové kurzy na internetu. V současné době je pro zájemce o studium italštiny dostupné značné množství příruček, hlavně na začátečnické úrovni pro příležitostné uživatele a turisty. Vydány byly také rozsáhlejší publikace, které jsou určeny jak pro studenty v rámci kurzů (dosud nejkomplexnější učebnice je pravděpodobně učebnice autorek Bahníkové, Benešové a Ehrenbergové *Italština*), dostupné jsou i příručky pro zájemce o samostudium (stále nejoblíbenější je učebnice Jarmily Janešové *Italština pro samouky*).

V rámci diplomní práce bylo bibliografickou rešerší zjištěno celkem 84 tištěných publikací z období let 1848-2012, které se zabývají italským jazykem. Publikace pak byly seříděny do dvou tabulek, ve kterých byl sledován jejich hlavní název, autor (popř. autoři), rok jejich prvního vydání a případná poznámka, která by byla pro konkretizaci dané příručky nezbytná. První z tabulek je řazena abecedně z důvodu zachycení četnosti děl jednotlivých autorů, druhá je pak řazena chronologicky, ve snaze postihnou vývoj česko-italské lexikografie.⁹⁴ Názvy jednotlivých děl se mohou v různých edičních vydáních lišit, stejně tak jako v reedicích starších děl, v tabulce jsou ovšem zaznamenány pouze originální názvy děl, pozdější variace nejsou brány v potaz a ani nejsou počítány za samostatnou položku.

⁹² Např. Marie KRONBERGEROVÁ, *Italština pro operní pěvce*, Praha 2009; TÁŽ, *Italština pro zpěváky*, Praha 1996.

⁹³ Např. Magdaléna LINHARTOVÁ, *Italština obchodní a právní*, Písek 2000; Antonín RADVANOVSKÝ, *Italská obchodní korespondence*, Praha 1999.

⁹⁴ Blíže Příloha č. 1 Seznam tištěných italsko-českých a česko-italských jazykových příruček a učebnic - abecední řazení; Příloha č. 2 Seznam tištěných italsko-českých a česko-italských jazykových příruček a učebnic - chronologické řazení.

IV. Přehled a třídění moderních italsko-českých a česko-italských slovníků

V předchozí kapitole bylo pojednáno o vývoji a koncipování italsko-české lexikografie jako lingvistické disciplíny a zároveň bylo poukázáno na praktické nástroje výuky a prohlubování znalosti italského jazyka – na jazykové příručky a učebnice. Dalšími, neméně důležitými, nástroji při výuce a komunikaci v cizím jazyce jsou slovníky. Vývoj a tvorba slovníkové produkce v rámci česko-italské lexikografie je v zásadě totožná s vydáváním jazykových učebnic, zájem o jazyk i produkci slovníků ovlivňovaly stejné faktory jako v případě příruček uváděných v předchozí kapitole.

Nejstarší dochované tištěné moderní slovníky pocházejí z počátku 19. století, výraznější nárůst italské-české slovníkářské tvorby lze zaznamenat od padesátých let minulého století, největší rozkvět počtu vydaných publikací je ovšem znatelný za posledních dvacet let. Hlavním úkolem předkládané diplomové práce je bibliografická rešerše týkající se česko-italských a italsko-českých slovníků a její analýza. Pomocí bibliografických databází knihoven v České republice byl vytvořen soubor 57 publikací, které jsou ohraničeny roky vydání 1890-2012.⁹⁵ U každého ze slovníků byl hledán jeho hlavní autor (autoři), celý název,⁹⁶ rok vydání (u všech publikací byla snaha o nalezení data prvního vydání), dále byla zmíněna poznámka, která by dané dílo konkretizovala, a také byl zjišťován počet hesel. Poslední informace má spíše doplňující charakter, jelikož není plně objektivní. Některé slovníky jsou totiž oboustranné (italsko-české i české-italské), jiné naopak, uvedený počet výrazů v daných publikacích tedy není možné navzájem porovnávat. Zvláště starší slovníky pak tuto informaci neudávají vůbec, případné závěry vyvozené na základě tohoto údaje by tedy mohly být zkreslené. Smyslem vytvoření souboru vydaných česko-italských a italsko-českých slovníků bylo jednak zaznamenání autorů, kteří jsou v tomto oboru nejvíce

⁹⁵ Blíže Příloha č. 3 Seznam tištěných italsko-českých a česko-italských slovníků - abecední řazení; Příloha č. 4 Seznam tištěných italsko-českých a česko-italských slovníků – chronologické řazení.

⁹⁶ Názvy některých publikací, převážně těch starších, se v jednotlivých vydáních často lišily, mnohdy nebyly shodné ani údaje vydavatele. Často tedy lze nalézt slovníky, jejichž název se mírně odlišuje a jsou proto milně považovány za dvě různé publikace. Pro eliminaci těchto chyb byly do databáze zařazeny pouze takové slovníky, jejichž nakladatelské údaje je možné prokazatelně dohledat v katalozích knihoven nebo antikvariátů. Databáze je proto doplněna samostatnými listy jednotlivých slovníků, kde je kromě názvu, autora, roku vydání, počtu hesel, počtu stran a nakladatele uveden také obsáhlejší popis jednotlivé publikace a její obrázek, aby tak bylo možno každý ze slovníků přesně identifikovat. Tato databáze je, včetně ostatních příloh, obsažena na CD, které je součástí této práce.

aktivní (abecední řazení publikací), ale také vývoje a tradice vydávání slovníků v rámci českého prostředí (chronologické řazení). Do tabulky byly též zaneseny elektronické slovníky, takové, které byly vydány autorizovanými nakladatelstvími, a jejich obsah je tedy možné považovat za věcně správný. Takovýchto slovníků bylo vydáno prozatím šest, nicméně do budoucna se lze domnívat, že jejich podíl mezi vydanými publikacemi bude narůstat, a budou tak tvořit významnou součást dostupných pomůcek při studiu cizího jazyka.

Zájem a vydávání slovníků podnítila hlavně první světová válka a účast českých vojáků v bojích na Apeninském poloostrově. Do roku 1918 bylo vydáno celkem šest slovníků, tři česko-italské a rovněž tři italsko-české. Nejstarším z nich je slovník Josefa Flekáčka⁹⁷ z roku 1890, který má 134 stran a kromě slovníku obsahuje také stručnou konverzaci nejběžnějších obrátů. Oblíbenými slovníky též byly publikace Rudolfa Bačkovského z roku 1916, které vycházely v edici „Dra Bačkovského Korunové slovníčky cizích řečí“⁹⁸. K dalším autorům činným v oblasti italsko-české lexikografie patřili také František Rusinský, Karel Los a Burian.⁹⁹ Všechny tyto slovníky byly kapesního formátu, svým rozsahem a počtem hesel se tedy řadí k malým slovníkům.

Další výraznější zájem a nárůst počtu vydaných italsko-českých a česko-italských publikací přichází přibližně v polovině padesátých let minulého století, kdy vychází do té doby nejrozsáhlejší a nejpropracovanější slovníky Jaroslava Rosendorfského¹⁰⁰, které se dočkaly četných vydání. Až do roku 1963 byly vydávány pouze všeobecné slovníky, novinkou tedy byl kapesní technický slovník Antonína Radvanovského, jehož další publikace se též týkaly především technických a ekonomických oborů.¹⁰¹ Dalším slovníkem, týkajícím se vymezeného, specializovaného oboru, byla příručka Jiřího Miloše Válka¹⁰², která shrnuje nejčastěji užívané italské názvy týkající se různých oblastí hudby. Velmi oblíbeným a opakovaně vydávaným slovníkem je publikace Hany Benešové, všeobecný, oboustranný

⁹⁷ Josef FLEKÁČEK, *Stručný slovník česko-italský*, Praha 1890.

⁹⁸ Rudolf BAČKOVSKÝ, *Slovníček italsko-český*, Praha 1916, TÝŽ, *Slovníček česko-italský*, Praha 1916.

⁹⁹ František RUSINSKÝ, *Nový Kapesní slovník italsko-český a cestovní příručka*, Třebíč 1914; Karel LOS, *Slovník italsko-český*, Praha 1906, ? BURIAN, *Slovník česko-italský*, Písek 1916.

¹⁰⁰ J. ROSENDORFSKÝ, *Italsko-český slovník*; TÝŽ, *Česko-italský slovník*.

¹⁰¹ A. RADVANOVSKÝ, *Česko-italský a italsko-český kapesní technický slovník*, Praha 1963; TÝŽ, *Italsko-český a česko-italský technický slovník*, Praha 1999; TÝŽ, *Italsko-český technický slovník. Dizionario tecnico italiano-ceco*, Praha 2008; TÝŽ, *Italsko-český ekonomický a obchodní slovník*, Praha 2012.

¹⁰² Jiří Miloš VÁLEK, *Italské hudební názvosloví*, Praha 1966.

*Česko-italský a italsko-český slovník na cesty*¹⁰³, který kromě slovníku obsahuje četné ilustrace, ale také poměrně obsáhlou konverzační část.

Nejvýraznější nárůst a rozvoj italsko-české lexikografie, stejně jako v případě jazykových příruček a učebnic, nastává od devadesátých let minulého století, kdy vychází většina slovníků dnes dostupných na pultech knihkupectví. Po dlouhé době vychází rozsáhlejší slovníky, které se mohou počtem hesel řadit ke středním a velkým slovníkům a doplňují tak slovníky Rosendorfského, jsou jimi např. *Finder dizionario ceco, italiano-ceco* (80.000 hesel)¹⁰⁴, *Italsko-český, česko-italský slovník* Jarmily Janešové (31.000 hesel)¹⁰⁵ nebo *Italsko-český, česko-italský studijní slovník* (70.000 hesel)¹⁰⁶. Od devadesátých let se začínají specializovat i jednotlivá nakladatelství, která vydávají slovníkové řady a učebnice v mnoha jazycích, na jejichž koncipování se většinou podílí široký autorský kolektiv. Pro italštinu jsou to např. nakladatelství FIN Publishing¹⁰⁷, Lingea¹⁰⁸ nebo Alda¹⁰⁹. Pro spíše příležitostné uživatele italštiny a turisty je dostupných několik slovníků, spíše kapesního formátu, které obsahují v průměru kolem 10.000 hesel. Většina z nich obsahuje krátkou gramatickou část a také základy konverzace. Uživatelům poslouží jako základní pomůcka při orientaci v jazyce a dorozumění se v běžných společenských obrazech. K těmto slovníkům patří např. oboustranný slovník Vlastimily Čechové¹¹⁰, kapesní oboustranný slovník Jaroslava Bezděka a Zdeňka Frýborta¹¹¹, slovník Zdeňka Papouška¹¹² nebo Věry Zahradníčkové¹¹³, který doplňuje jeho elektronická verze na CD.

V posledních letech též narostl počet vydaných specializovaných slovníků z četných oborů. K již zmiňovaným publikacím Antonína Radvanovského přibyl rozsáhlý oboustranný hospodářský slovník Vlastimily Pospíšilové¹¹⁴, které kromě slovníkové části obsahuje též frazeologii a četné přílohy. Pro studenty a tlumočníky z oblasti práva a soudnictví byly velkým přínosem vydané, navzájem se doplňující

¹⁰³ Hana BENEŠOVÁ, *Česko-italský a italsko-český slovník na cesty*, Praha 1976.

¹⁰⁴ Lodovico SPATARO, *Finder dizionario ceco, italiano-ceco*, Olomouc 2001.

¹⁰⁵ J. JANEŠOVÁ, *Italsko-český, česko-italský slovník*, Praha 2006.

¹⁰⁶ *Italsko-český, česko-italský studijní slovník*, Praha 2010.

¹⁰⁷ *Italsko-český, česko-italský kapesní slovník*, Praha 2011; *Italsko-český, česko-italský studijní slovník*, Praha 2010.

¹⁰⁸ *Česko-italský mluvník*, Praha 2010, *Italsko - český, česko - italský šikovný slovník*, Praha 2012.

¹⁰⁹ *Italsko-český slovník. Dizionario italiano-ceco*. Praha 1991.

¹¹⁰ Vlastimila ČECHOVÁ, *Italsko-český, česko-italský slovník*, Praha 1992.

¹¹¹ Jaroslava BEZDĚK – Zdeněk FRÝBORT, *Italsko-český, česko-italský slovník*, Praha 1997.

¹¹² Zdeněk PAPOUŠEK, *Česko-italský, italsko-český kapesní slovník s frazeologií*, Olomouc 2005.

¹¹³ Věra ZAHRADNÍČKOVÁ, *Italsko-český, česko-italský kapesní slovník*, Praha 2007.

¹¹⁴ Vlastimila POSPÍŠILOVÁ, *Italsko-český, česko-italský hospodářský slovník. Dizionario economico italiano-ceco, ceco-italiano*, Praha 2003.

publikace Marcely Novákové¹¹⁵ a Jany Tomaščinové¹¹⁶. Nejplodnějším autorem v oblasti publikování terminologicky specializovaných slovníků je Jiří Vedral, který v posledních letech vydal celkem devět slovníků, které se dotýkají různých vědních oborů, jako je medicína a zdravotnictví, biologie, chemie, gastronomie či ekonomie. Jedná se o ne příliš rozsáhlé publikace, které shrnují a vysvětlují slovní zásobu pouze vymezeného tématu, často velmi specifického. Nicméně pro zájemce, kteří mají základní znalosti jazyka z jiných slovníků či učebnic, mohou být přínosným zdrojem informací. Jistou raritou je pak *Furlansko-český slovník*¹¹⁷, který vyšel v roce 2006, a podává základní slovní zásobu furlanštiny, která je společně s italštinou oficiálním jazykem severoitalského kraje Friuli Venezia Giulia.

Mezi novinky též patří ilustrované slovníky, sloužící pro získání nejzákladnější slovní zásoby u začátečnicků. V rámci italsko-české lexikografie vyšly takovéto publikace prozatím jen tři¹¹⁸, lze však předpokládat, že časem budou vydávány další, v návaznosti na rozšiřující se výuku cizích jazyků u malých dětí. Další, prozatím spíše novinkou, jsou elektronické slovníky vydávané na CD. V rámci italsko-české lexikografie jim doposud vyšlo šest¹¹⁹, dva z nich jsou obecné, zbylé čtyři pak tematicky zaměřené – ekonomický, technický, zdravotnický a slovník týkající se celních sazeb. Nejrozsáhlejší z těchto slovníků, *Italsko-český a česko-italský elektronický slovník*, vydaný v edici Maestro roku 2000, jehož hlavním autorem a tvůrcem je Pavel Polách, obsahuje až na 300.000 hesel, což je nejvíce ze všech zaznamenaných elektronických i tištěných slovníků.¹²⁰ Druhý všeobecný slovník byl vydán v edici Lingvo, která se specializuje na publikování elektronických slovníků v mnoha jazycích, je též poměrně obsáhlý, uvádí až na 68.000 hesel. Nespornou výhodou slovníků na CD je možnost rychlého vyhledávání požadovaného hesla, ukládání hledaných slovíček či vytváření vlastních nejpoužívanějších skupin slov. Některé ze slovníků také nabízí možnost pravidelných aktualizací, což je zásadní výhoda oproti tištěným příručkám. Naopak nevýhodou může být komplikovanější dostupnost v porovnání s tištěnými tituly, jelikož hledání v elektronickém slovníku

¹¹⁵ Marcela NOVÁKOVÁ, *Česko-italský právní slovník*, Praha 2001.

¹¹⁶ Jana TOMAŠČINOVÁ, *Italsko-český právní slovník*, Brno 1999.

¹¹⁷ Lenka KOZLOVÁ, *Furlansko-český slovník*, Aquila 2006.

¹¹⁸ Zuzana BEDŘICHOVÁ, *Italsko-český ilustrovaný dvojjazyčný slovník*, Praha 2006; Helen DAVIES, *Obrázkový italsko-český slovník*, Praha 1995; Miroslava FERRAROVÁ, *1000 italských slovíček. Ilustrovaný slovník*, Praha 2010.

¹¹⁹ Blíže tabulka č. 2 – Přehled elektronických italsko-českých a česko-italských slovníků.

¹²⁰ Blíže Pavel POLÁCH, *Maestro: cesta k snazšímu překladu*, Zpravodaj společnosti přátel Itálie, 3, 2000, s. 11.

nutně vyžaduje použití počítače, což například při komunikaci v restauraci nebo obchodě není úplně praktické. Na druhé straně je ale také nutné připomenout, že dnešní technologie dovolují velmi rychlé a praktické použití nejrůznější mobilní přístrojů, je tedy možné, že rozdíl mezi tištěným a elektronickým slovníkem v budoucnu zmizí.

Tabulka č. 2

Přehled elektronických italsko-českých a česko-italských slovníků

Č.	Příjmení	Jméno	Název	Rok vyd.	Pozn.	Počet výrazů
1	Polách	Pavel	Italsko-český a česko-italský elektronický slovník	2000	1 CD-ROM	300000
2	Lingvo		Italsko-český česko-italský ekonomicko-právní slovník	2009	na CD-ROM	38 000
3	Lingvo		Italsko-český/ česko-italský obecný slovník	2009	na CD-ROM	68 000
4	Lingvo		Italsko-český/ česko-italský technický slovník	2009	na CD-ROM	45 000
5	Vedral	Jiří	Italsko-český celní sazebník	2012	Italsko-český celní sazebník na CD	8700
6	Vedral	Jiří	Italsko-český zdravotnický slovník	2012	na CD	42000

Výše uvedené řádky měly za úkol podat celkový přehled vývoje a současného stavu v rámci česko-italské lexikografie. Chronologický vývoj v zásadě odpovídá koncipování italianistiky v českém prostředí, publikované slovníky též odrážejí trend vzrůstajícího zájmu o italštinu a její studium. Pro uživatele, zvláště začátečníky a cestovatele, je dostupných mnoho menších slovníků obsahujících nejdůležitější slovní zásobu se základy gramatiky a konverzace. Pro studenty a tlumočníky je pak k dispozici několik větších slovníků, mnoho autorů však čerpá výhradně ze slovníku Jaroslava Rosendorfského, které ovšem vyšly před více než padesáti lety. Při koncipování slovníku je ale nutné dbát na aktuálnost zpracovávané látky, při pouhém přebírání již jednou vytvořeném souboru hesel tak může dojít k poskytování neefektivních informací případným uživatelům. Významným krokem bylo revidování a opětovné vydání italsko-české části této publikace roku 2001 autory Špačkem a Tomaščinovou, část česko-italská se prozatím připravuje. Co se týče materiálu pro specializované vědní a společenské obory, i zde slovníků přibývá, nicméně v porovnání s ostatními jazyky jako jsou angličtina nebo němčina, je možné nalézt stále prázdná místa.

Jak již bylo řečeno, zjištěný soubor vydaných slovníků měl především za úkol podat přehled vývoje publikovaných příruček, nevypovídá však o práci autorů ani struktuře jednotlivých publikací. Jelikož je každý ze slovníků v zásadě odlišný, bylo by velmi složité a také zavádějící definovat souhrnné závěry, které by měly platit pro všechny ze jmenovaných slovníků. V tomto případě je tedy vhodnější zaměřit se na

jednotlivé publikace, které by si mohly být vzájemně podobné, a na těchto konkrétních příkladech definovat a vysvětlit obsah a strukturu slovníků.

V. Vybrané italsko-české a česko-italské slovníky – jejich mikro- a makrostruktura

Předcházející kapitola podávala všeobecný souhrn o dostupných tištěných a elektronických italsko-českých a česko-italských slovnících, nebrala však v potaz konkrétní rysy jednotlivých slovníků a jejich charakter. Již bylo zmíněno, že tištěných slovníků bylo v českém prostředí vydáno poměrně velké množství, zvláště těch menších, kapesních, přibývá i specializovaných slovníků. Velkých slovníků je pouze několik, průlomovým vzorem vydaným v šedesátých letech minulého století se staly slovníky Jaroslava Rosendorfského. Pro ilustraci bylo ze souboru vybráno osm slovníků¹²¹, které svým zaměřením a strukturou reprezentují celek zjištěných publikací. Z důvodu analýzy a možné komparace jednotlivých parametrů byla hlavní pozornost zaměřena na prvky makrostruktury, jako je řazení hesel, formální obsah – předmluva, hlavní stať, přílohy; velikost a počet hesel, apod. Dalším kritériem pak byla mikrostruktura slovníků, tedy grafická podoba slovníkových hesel. Zváženy též byly možné nedostatky nebo naopak kladné aspekty jednotlivých publikací. U těchto slovníků pak byly sledovány jednotné znaky, na jejichž základě byla určena jejich základních charakteristika – velikost slovníku, počet a řazení hesel, rok a číslo vydání, údaje o autorovy (autorech), případné pojednání o gramatice. Jako reprezentativní publikace byly vybrány následující slovníky:

Tabulka č. 3

Vybraný vzorek italsko-českých a česko-italských slovníků

Č.	Příjmení	Jméno	Název	Rok vyd.	Počet výrazů
1	Rosendorfský	Jaroslav	Italsko-český slovník. Dizionario italiano-ceco	1956	67000
2	Radvanovský	Antonín	Italsko-český a česko-italský technický slovník	1999	40000
3	Tomaščinová	Jana	Italsko-český právní slovník	1999	3900
4	Spataro	Lodovico	Finder dizionario ceco, italiano-ceco	2001	80000
5	Nováková	Marcela	Česko-italský právní slovník	2001	3000
6	Pospíšilová	Vlastimila	Italsko-český a česko-italský hospodářský slovník	2003	30000
7	Papoušek	Zdeněk	Česko-italský, italsko-český kapesní slovník s frazeologií	2005	56500
8	Janešová	Jarmila	Italsko-český, česko-italský slovník	2006	31000

¹²¹ Tabulka č. 3 - Vybraný vzorek italsko-českých a česko-italských slovníků.

Ve vybraném vzorku jsou zastoupeny jak velké slovníky (50.000 hesel a více), tak terminologicky specializované, i menší slovníky. K vystižení případných rozdílů mezi jednotlivými publikacemi se jako nejvhodnější jeví porovnání rozsahově i tematicky podobných slovníků.

Jaroslav ROSENDORFSKÝ, *Italsko-český slovník. Dizionario italiano-ceco, Praha 1956.*

Průlomovou prací z hlediska italsko-české lexikografie byl slovník Jaroslava Rosendorfského vydaný roku 1956, jelikož představoval do té doby nejkompaktněji zpracovaný soubor italsko-české slovní zásoby. Jaroslav Rosendorfský byl předním docentem na katedře romanistiky, překladatelem z italštiny a portugalštiny. Zabýval se italským jazykem a literaturou, španělskou literaturou a dějinami. Je autorem a spoluautorem řady odborných publikací a jazykových slovníků. Jeho *Italsko-český slovník* z roku 1956 obsahuje přibližně 30.000 na 562 stranách. V úvodu publikace je obsažena italská abeceda a vysvětlení italské výslovnosti včetně přízvuku, dále následují další součásti italské morfologie, oddíl je zakončen rozsáhlým seznamem italských sloves. Na straně 10 je uveden krátký popis slovníku autorem, kde je vysvětlen nejen systém řazení a hnízdování hesel, ale také rozsah a zaměření souboru obsažené slovní zásoby. Zmíněn je rovněž seznam použitých zkratk, po kterých následuje vlastní italsko-český slovník. Hlavní hesla jsou řazena abecedně, jsou ale doplněna metodou hnízdování. V praxi to tedy znamená, že v jednom slovníkovém odstavci je obsaženo více základních hesel, která jsou uspořádána na základě své slovnědruhové příbuznosti. Kromě tohoto obsahují heslové odstavce také četná slovní spojení, opakující se výraz je nahrazen tyldou (~), zvláštní pozornost je v celém slovníku věnována přízvuku, který je u každého hesla graficky označen čárkou nad přízvučnou samohláskou. Z gramatických informací je u přídavných jmen označen jejich rod, u hesel je reflektována jejich případná tranzitivita. Je-li slovníkové heslo terminologicky specifické, je tento fakt označen a vysvětlen příslušnou zkratkou. Slovník též obsahuje mnoho ustálených, přenesených výrazů, jako je možné nalézt ve slově *dorare*¹²²:

¹²² J. ROSENDORFSKÝ, *Italsko-český slovník*, s. 195.

dor|áre (1a) (po)zlatiti; (*fig.*) ~ *la pillola* osladiti hořkou pilulku; ~**atóre**
m. pozlačovač; ~**atúra** *f.* (po)zlacení; ~**é a.** zlatožlutý

V tomto případě je hnízdování v rámci jednoho heslového odstavce přehledné a zřejmé, u některých obsáhlejších hesel však může být vyhledávání požadovaného výrazu zdouhavější a pro uživatele složitě. Např. sloveso *dormire* (spát) je součástí heslového odstavce základního výrazu *dormentorio* (noclehárna) uvedeno až jako šesté v pořadí, ačkoliv dle frekvence slov je sloveso jistě daleko vyhledávanější než prvně uvedené podstatné jméno. Používání slovníku, obsahujícího hesla seřazena metodou hnízdování tedy vyžaduje větší pozornost a také jisté jazykové zkušenosti uživatele.

Soubor slovníkových hesel byl koncipován na základě excerpce literárních textů, slovník je tedy vhodný pro použití při překladu starší literatury. Mimo obecných výrazů obsahuje slovník také bohatou terminologii, například z oblasti lékařství nebo techniky. Z dnešního hlediska se může makrostruktura slovníku jevit jako nedostačující, nicméně slovník byl publikován v mnoha vydáních, která jednotlivé nedostatky postupně odstraňovala. Nejnověji byl slovník v revidované verzi vydán roku 2001 autory Jiřím Špačkem a Janou Tomaščinovou. Tato publikace obsahuje četné doplňující informace, jako je obsah, předmluva autorů, podrobné pojednání o systému výstavby slovníkových hesel, vysvětlení použitých zkratk a grafických značek. Na samostatné stránce je též uveden seznam použité literatury a excerpované prameny. Italsko-český slovník doplňuje jeho česko-italská verze, poprvé vydaná roku 1963. Strukturou i obsahem je totožná se slovníkem prvně vydaným, obě publikace jsou tedy navzájem provázány, což je značnou výhodou při kontrole a ověřování správnosti překladu. Četná vydání a revize těchto slovníků svědčí o jejich velké oblíbenosti mezi uživateli, i dnes patří stále mezi nejpropracovanější slovníky svého druhu.

Lodovico SPATARO, *Finder dizionario ceco, italiano-ceco*, Praha 2001.

Nejrozsáhlejší tištěný italsko-český slovník, vydaný nakladatelstvím Finder v Olomouci roku 2001. Publikace čítá celkem 1343 stran a obsahuje přibližně 80.000 hesel, 300 000 definic a 300 ilustrací. Na vnitřních deskách je vysvětlen systém řazení a struktura hesel, na přední straně v italském jazyce, zadní desky pak obsahují shodný text v českém jazyce. Makrostruktura slovníku je poměrně členitá, kromě italské

abecedy obsahuje pojednání o české a italské výslovnosti, seznam zkratk použitých ve slovníku a také vysvětlení významu některých cizích slov. Součástí publikace je též rozsáhlá příloha, ve které je obsažen seznam italských sloves (pomocných, pravidelných, zvratných i nepravidelných), dále jsou uvedeny číslovky a matematické symboly. Rozsáhlá slovníková část obsahuje mimo jiné velké množství černobílých ilustrací, které umožní lepší pochopení specifických výrazu a termínů. Jednotlivá slovníková hesla jsou přehledná, s jasným uvedením ekvivalentu a také dalších důležitých informací. U sloves jsou například uvedeny vzory slovesných tříd, podle kterých se časují, podstatná jména nesou informaci o svém rodě, v případě terminologického zařazení nebo citového zabarvení je u hesla tato informace uvedena zkratkou. Přízvuk je u jednotlivých hesel označen podtržením přízvučné samohlásky, u mnoha hesel je též uvedeno jejich případné synonymum nebo antonymum. Oproti slovníku Jaroslava Rosendorfského obsahuje tento větší množství překladových ekvivalentů, heslové odstavce jsou tedy obsáhlejší, ovšem bez použití metody hnízdování, pro srovnání je možné opět uvést slovo *dorare*¹²³:

dorare *v* (jako *parlare*) **1** zlatit, pozlatit, pozlacovat **2** okrášlit, zkrášlit, ozdobit, přizdobit **3** kuch. osmahnout, orestovat, osmažit dozlatova **S** indorare, aurare; přen. *abbellire (con l'apparenza, le cose spiacevoli)* **A** sdorare

V předmluvě autorského kolektivu, je uvedeno, že slovník byl koncipován v letech 1997-2001, a pro excerpci výrazů byla vybrána FINDER databanka, ale také další publikace, jako jsou velké italské i české slovníky.¹²⁴ Dále je zde také zmíněno, že slovník si klade za cíl nahradit do té doby nejpoužívanější slovník Jaroslava Rosendorfského, který popisuje jako zastaralý a tudíž nevyhovující.¹²⁵ Rozsahem slovník Finder jistě předčí tuto „zastaralou publikaci“, na druhé straně je nutné zmínit, že právě Rosendorfského Italsko-český slovník vyšel v roce 2001 v revidovaném vydání, případné nedostatky způsobené neaktuálností dat by tedy měly být odstraněny. Ovšem nevýhodou obou zmiňovaných publikací je, že slovníku Finder úplně chybí jeho česko-italská část, taktéž Rosendorfského Česko-italský slovník stále čeká na své

¹²³ L. SPATARO, *Finder dizionario*, s. 387.

¹²⁴ Blíže TAMTÉŽ, s. 6.

¹²⁵ Blíže TAMTÉŽ.

revidování. Na obou projektech se již poměrně dlouhou dobu pracuje. Z výše uvedených důvodů by tedy bylo vhodnější obě publikace považovat za navzájem se doplňující, což by mělo být přínosné hlavně pro jejich uživatele.

Zdeněk PAPOUŠEK, Česko-italský, italsko-český kapesní slovník s frazeologií, Olomouc 2005.

Oboustranný slovník Zdeňka Papouška, jehož první vydání vyšlo v Olomouci roku 2005, má ve svém názvu „kapesní“, nicméně obsahuje celkem 56.500 hesel, tedy přibližně 28.000 na každé straně, svým rozsahem se řadí spíše ke slovníkům střední velikosti. Formátem je ale publikace A6, což je výhodou pro snadné skladování a nezabere ani příliš místa v batohu turistů. Slovník má celkem 904 stran, makrostruktura je koncepčně dobře rozvržena a nepostrádá hlavní náležitosti. Na vnitřních deskách slovníku je podrobně vysvětlena struktura slovníkových hesel. Tyto vysvětlivky jsou pro uživatele velmi důležité, umožní rychlou a správnou orientaci v jednotlivých heslech. Jako první je ve slovníku zařazen obsah, po kterém následuje úvod autora. Zdeněk Papoušek zde ve zkratce představuje svoji publikaci a její hlavní koncept. Dále následuje stručné vysvětlení italské výslovnosti a použitých italských i českých zkratk. Jelikož slovníková hesla obsahují celou řadu grafických značek, bylo nutné vysvětlit jejich význam. Tato část se nachází na straně 9. Poté je zmíněna literatura použitá při koncipování slovníku a od strany 13 již začíná abecedně řazený česko-italský slovník. Po tomto oddílu je uveden stručný přehled italské morfologie, nechybí ani konverzační část obsahující nejběžnější společenské obraty. Další praktickou částí slovníku jsou kapitoly obsahující zeměpisná jména: nejprve česko-italská část, poté italsko-česká; zmíněn je též slovníček křestních jmen: opět nejprve česko-italský, poté italsko-český. Dále pokračuje seznam zkratk uvedených na italských poznávacích značkách, k nim příslušné hlavní město regionu a pojmenování jeho obyvatel, poté následuje vysvětlení italských zkratk nejčastěji používaných v běžné komunikaci. Další, poměrně rozsáhlou část slovníku, tvoří barevné obrazové přílohy, které na jednotlivých listech obsahují obrázky a k nim příslušný italský výraz. Tyto přílohy se týkají každodenních součástí lidské společnosti, tedy stravování, oblékání, bydlení, přírody, apod. Závěrečnou kapitolou této publikace je italsko-český slovník, který obsahuje četné černobílé kresby, vysvětlující specifické

názvy z nejrůznějších odvětví. Kromě vyznačených gramatických kategorií (rod u podstatných jmen) obsahují slovníková hesla vyznačení přízvuku tam, kde leží jinde než na druhé slabice od konce, toto je tedy označeno podtržením přízvučné samohlásky. V obou částech slovníku jsou hesla řazena abecedně, s tučným zvýrazněním základního tvaru:

abbattere zbořit, porazit (**un animale** dobytče); skácet (**un albero** strom); sestřelit; zkrušit¹²⁶

Oboustranný slovník Zdeňka Papouška sice nese v názvu kapesní, nicméně pro případné uživatele obsahuje kromě heslové části celou řadu velmi užitečných náležitostí, pro běžnou orientaci ve slovní zásobě a komunikaci tedy může být plně dostačující. Jak uvádí autor, slovník obsahuje pouze běžné používané výrazy, nepojímá slova zastaralá, výrazy vysloveně knižní, a ty, jimž lze při četbě italského textu snadno porozumět.¹²⁷

Jarmila JANEŠOVÁ, *Italsko-český, česko-italský slovník, Praha 2006.*

Slovník Jarmily Janešové byl publikován roku 2006 vydavatelstvím LEDA a obsahuje celkem 794 stran. Rozsahem asi 31.000 italských a 36.000 českých hesel se řadí ke středně velkým slovníkům¹²⁸. Na vnitřních deskách slovníku je podrobně rozepsána a také graficky znázorněna vnitřní struktura slovníkových hesel, která jsou ve svém základním tvaru tištěna tučně v abecedním řazení. Jako první je ve slovníku uveden obsah, na další stránce pak následuje předmluva autorky. Na první pohled je zřejmé, že slovník je určen nejen pro české, ale i italské uživatele, jelikož například předmluva je psána v obou jazycích, pro české mluvčí je ve slovníku uvedena italská abeceda a výslovnost, dále stručný přehled gramatiky a seznam italských sloves, pro italské mluvčí pak následuje část, která obsahuje českou abecedu, úvod do české výslovnosti a základy české gramatiky. Všechny tyto kapitoly, včetně seznamu

¹²⁶ Z. PAPOUŠEK, *Česko-italský, italsko-český kapesní slovník*, s. 388.

¹²⁷ TAMTÉŽ, s. 6.

¹²⁸ Konkrétně obsahuje slovník 31.1000 italských výrazů a k nim 43.000 českých ekvivalentů, v části česko-italské je 36.000 hesel, kterým odpovídá 412.600 italských ekvivalentů; blíže J. JANEŠOVÁ, *Italsko-český, česko-italský slovník*, s. VI.

bibliografie, tvoří úvod, po kterém již následuje samotné jádro slovníku, tedy italsko-český slovník se slovníčkem italsko-českých zkratek, druhou část tvoří slovník česko-italský, rovněž obsahující přehled česko-italských zkratek.

Kromě běžně užívané slovní zásoby, obsahuje příručka také základní pojmy z odborné terminologie a slangové výrazy. Komplexnost souboru slovníkových hesel zaručuje pestrý výběr excerpovaných textů, jako jsou české i italské noviny a časopisy, internet, dále také televize, ale i konzultace s rodilými mluvčími.¹²⁹ Mimo jiné obsahují slovníková hesla četná spojení a frazeologii, která uživateli umožní snazší pochopení a dorozumění se v cizím jazyce. Mikrostruktura hesel slovníku je podobná jako v případě Zdeňka Papouška, navíc obsahuje více ustálených spojení (opakující se slovo je nahrazenou tyldou), u sloves jsou uváděny případné předložkové vazby, v případě slov z terminologicky vyhraněných oborů je pak tento fakt označen příslušnou zkratkou. Pro ilustraci je možné uvést porovnání stejného hesla jako u slovníku Zdeňka Papouška, tedy slovesa *abbattere*:¹³⁰

abbattere 1 kácet (**gli alberi** stromy) 2 porážet (**il bestiame** dobytek)
3 zbořit (**un muro** zeď) 4 ~ **un aereo** sestřelit letadlo 5 *přen.* zdrtit,
zeptat (**q** koho) ■ **abbattersi** zmalomyslnět, klesat na mysli

V porovnání s publikací Zdeňka Papouška je tento slovník určený pro zkušenější uživatele jazyka, a ačkoliv obsahují zdánlivě stejné množství uvedených hesel, zaměřila se Jarmila Janešová na širší oblast jazyka, slovník je tedy vhodný také pro studijní účely pro české i italské mluvčí, kdežto druhá publikace je spíše základní příručkou jazyka, podávající uživateli (např. turistovi či začínajícímu studentovi) úvodní přehled o italském jazyce.

Antonín RADVANOVSKÝ, *Italsko-český a česko-italský technický slovník*, Praha 1994.

Jedním z prvních, kdo do italsko-české lexikografie vnesl aspekt terminologické specializace, byl Antonín Radvanovský, který je překladatelem technické literatury a autorem technických i ekonomických slovníků. Oboustranný slovník tohoto autora

¹²⁹ J. JANEŠOVÁ, *Italsko-český, česko-italský slovník*, s. VI.

¹³⁰ TAMTÉŽ, s. 1.

na celkem 1033 stranách shrnuje hlavní slovní zásobu ze soudobých technických oborů, italsko-česká část obsahuje přibližně 40.000 hesel, česko-italská pak 35.000. Na základě vnitřní struktury je možné usuzovat, že publikace je určena pro české i italské uživatele, jelikož veškeré náležitosti jsou psány dvoujazyčně, první je vždy italská verze. Ve slovníku chybí uvedení jeho obsahu, což by měla být běžná součást jeho makrostruktury, a to i v případě, že vnitřní členění slovníku není příliš rozsáhlé. Po úvodních titulkách se stručným popisem slovníku je jako první předmluva autora, ve které je sumarizován výčet technických a vědních oborů, kterých se týká terminologický soubor hesel ve slovníku obsažených. Autor zde zároveň odkazuje na svou publikaci vydanou roku 1963.¹³¹ Dále následuje vysvětlení vnitřní struktury hesel, která jsou ve slovníku řazena abecedně, a jejich základní tvar je vyznačen tučně. Nechybí seznam a vysvětlení použitých zkratk, po kterém již začíná vlastní italsko-český a česko-italský slovník. Hesla obou částí slovníku jsou koncipována přehledně, s uvedením ekvivalentu odpovídajícímu konkrétnímu významu z hlediska technického názvosloví, uvedená jsou četná ustálená spojení. V případě těchto ustálených obrátů je zkratkou uvedeno případné zařazení do specifického technického oboru, popřípadě je podáno bližší vysvětlení uvedeného výrazu, což je značným přínosem pro případné uživatele. Základní heslo je v ustálených obratech, které tvoří součást heslového odstavce, neopakuje, je nahrazeno tildou. Gramatické informace nesou pouze podstatná jména (údaje o rodě), přízvuk není ve slovníku znázorněn vůbec. Pro srovnání je možné uvést modelové slovníkové heslo:

accesso m přístup, vstup; příjezdová cesta, přístupová cesta; *výp. tech.*
přístup, výběr (*místa v paměti*)
~ **a distanza di tipo batch (lotto)** *výp. tech.* dálkový vstup dávek
~ **casuale (a caso)** *výp. tech.* přímý přístup
~ **diretto** *výp. tech.* přímý přístup do paměti
~ **immediato** *viz accesso diretto*
~ **sequenziale** *výp. tech.* sekvenční přístup, postupný výběr
~ **seriale** *viz accesso sequenziale*

¹³¹ Viz. A. RADVANOVSKÝ, *Česko-italský a italsko-český kapesní technický slovník*, tento slovník byl první v rámci italsko-české lexikografie, který se týkal terminologicky vymezeného oboru.

V závěru slovníku je pak zmíněn několika stránkový seznam zkratk používaných v italské technické literatuře. Co však v tomto slovníku chybí je seznam použité literatury a uvedení excerpovaných, což může představovat závažný nedostatek pro zájemce a další studium odborných textů.

Slovník Antonína Radvanovského přesně vystihuje svůj hlavní účel překladatelské pomůcky pro vědeckotechnické a obchodní texty. Svou stručností a jasnou definicí jednotlivých hesel jistě pomůže i uživatelům bez znalosti jazyka, kteří potřebují dohledat pouze konkrétní specifický termín, ovšem v případě překladu rozsáhlejšího odborného textu se uživatel bez předchozí znalosti italštiny neobejde.

Vlastimila POSPÍŠILOVÁ, *Italsko-český, česko-italský hospodářský slovník. Dizionario economico italiano-ceco, ceco-italiano, Praha 2003.*

Dalším slovníkem, který se zabývá specifickým odvětvím, je hospodářský slovník Vlastimily Pospíšilové, jehož spoluautorkou je Eva Ferrarová. Na celkem 370 stranách obsahuje 30.000 hesel týkajících se ekonomie, mezinárodního a vnitřního obchodu, obchodního a pracovního práva, bankovníctví, burzovního dohledu, pojišťovnictví, správy a řízení podniku, účetnictví a statistiky, marketingu a reklamy, personalistiky, informačních technologií, daní, dopravy a příbuzných oborů¹³². Veškeré náležitosti slovníku jsou dvoujazyčné, slovník je tedy, stejně jako v případě publikace Antonína Radvanovského, určen uživatelům a rodilým mluvčím obou jazyků. Na začátku je uveden obsah, po kterém následuje krátká předmluva autorek. Dále je uvedeno vysvětlení typologie a výstavby slovníkových hesel, která jsou řazena abecedně, ve slovníku jsou obsažena jak jednoslovná hesla, tak terminologická slovní spojení a frázové vazby, tato kapitola tedy podrobně vysvětluje výstavbu každého typu zvlášť. Struktura hesla je pak poměrně jednoduchá, nejprve je uveden jeho základní tvar, následuje jeho překlad a další upřesňující informace¹³³. Po této kapitole je ještě uveden seznam použitých zkratk. Vlastní jádro tvoří italsko-český a česko-italský slovník, typologie a struktura hesel je velmi podobná slovníku Antonína Radvanovského, každé heslo má konkrétní význam, většinou s velkým množstvím uvedených ustálených spojení. Pokud je základní slovníkové heslo podstatné jméno, je uveden jeho rod,

¹³² V. POSPÍŠILOVÁ, *Italsko-český, česko-italský hospodářský slovník*, s. 6.

¹³³ Blíže TAMTÉŽ, s. 9.

v případě sloves nebo přídavných jmen gramatické informace chybí. V heslech též není graficky znázorněn přízvuk. Po uvedení základního překladového ekvivalentu jsou zařazeny ustálené obraty týkající se základního hesla, to již není opakováno, ale je nahrazeno tyldou (~). Tento model je stejný jak v česko-italské, tak italsko-české části, vzorová struktura hesla, které je stejné jako u výše uvedeného slovníku Antonína Radvanovského, by tedy byla následující:¹³⁴

accesso *m* vstup, přístup *m*

~ **alla database** přístup *m* do databáze

~ **diretto** přímý přístup *m*

~ **immediato** okamžitý přístup *m*

~ **in magazzino** přístup *m* do skladu

V případě sloves je podoba heslového odstavce totožná, z gramatických informací jsou uvedeny případné předložkové vazby. Na konec slovníku jsou zařazeny přílohy – rozvaha, výkaz zisků a ztrát, účtová osnova, a jejich překlad do italštiny.

Oba výše uvedené slovníky si jsou svým typem, ale také vnitřní strukturou velmi podobné, dalo by se říci, že postup při jejich koncipování mohl být téměř shodný. Za nedostatek je možné považovat absenci seznamu použité literatury a výčet excerpovaného materiálu, ostatní náležitosti makrostruktury jsou pak odpovídající typologii slovníku. Například uvedení gramatiky či výslovnosti by v tomto případě nebylo plně na místě. Mikrostruktura hesel je též odpovídající, výstavba i typologie hesel přímo odpovídá cílům a adresátům obou slovníků.

Jana TOMAŠČÍNOVÁ, *Italsko-český právníkový slovník*, Brno 1999.

Autorka ve své publikaci z roku 1999, jejíž spoluautor je Milan Damohorský, představila novinku, která uživatelům a překladatelům italštiny, hlavně v oblasti práva, do té doby chyběla. Publikace obsahuje na 3.800 jednotlivých hesel, celkem je ve slovníku přibližně 7.500 italských slovních spojení a jim odpovídajících asi 10.000 českých ekvivalentů. Jako první je ve slovníku uveden obsah, což je základ

¹³⁴ V. POSPÍŠILOVÁ, *Italsko-český, česko-italský hospodářský slovník*, s. 14.

pro orientaci ve slovníku, dále následuje stručný úvod, kde autorka zmiňuje základní excerpované materiály (další velmi důležitá náležitost pro uživatele slovníku) a také hlavní cíle slovníku. V úvodu je rovněž správně zmíněno, že při koncipování slovníku se „bylo nutno vyrovnat s rozdíly v obou právních systémech a tudíž i s absencí přesných ekvivalentů“¹³⁵. Případní uživatelé slovníku by měli mít tento fakt na paměti, aby nedošlo k fakticky nesprávným překladům hesel. Po úvodu následují pokyny pro uživatele, které se týkají především mikrostruktury slovníku, tedy stavby jednotlivých hesel, která jsou tištěna tučně a řazena abecedně. Hesla jsou zařazena dle slovních druhů a jsou uvedeny jejich základní gramatické kategorie. České ekvivalenty jsou v jednom heslovém sloupci řazeny v pořadí: nejprve substantiva, dále adjektiva a nakonec následují slovesné ekvivalenty. Pro uživatele je vysvětleno, dle jakého vzoru jsou uváděny názvy institucí jak v italské tak české podobě. Nechybí ani vysvětlení použitých zkratk definujících slovníkový ekvivalent a grafických znaků. Od strany jedenáct již následuje samotné jádro slovníku, tedy překladová hesla, která podávají přehled o nejpoužívanějších termínech italského práva, hlavně pak z práva občanského, trestního, obchodního, finančního a správního¹³⁶. V závěru slovníku je uveden podrobný seznam zkratk a zkratkových slov běžně používaných v italské právní terminologii a také zkratky používané v právních textech.

Jednotlivá abecedně řazená hesla jsou uvedena ve svém základním tvaru, u podstatných jmen je uveden jejich rod, u sloves je reflektováno, zda jsou tranzitivní nebo ne, přízvuk není u slovníkových hesel označen. Pokud se tedy povídáme na modelový příklad, bude podoba slovníkového hesla – podstatného jména vypadat takto:

avvocato (*m*) advokát, právní zástupce; ~ **di fensore** obhájce; ~ **generale** státní zástupce u Kasačního a Odvolacího soudu; ~ **d'ufficio** zástupce ex offo/ z úřední povinnosti¹³⁷

Jak je patrné, základní tvar je uveden tučně a nese informaci o svém gramatickém rodě, označení přízvuku chybí, dále je uveden český ekvivalent slova, poté ve stejném heslovém odstavci následují ustálená spojení a obraty, základní tvar hesla se již

¹³⁵ Blíže J. TOMAŠČÍNOVÁ, *Italsko-český právní slovník*, s. 7; autorka uvádí, že pokud pro italské heslo neexistuje jeho český ekvivalent, je nahrazen výkladem nebo je uveden doslovný překlad s podrobným vysvětlením, TAMTÉŽ, s. 8-9.

¹³⁶ TAMTÉŽ, s. 7.

¹³⁷ Blíže J. TOMAŠČÍNOVÁ, *Italsko-český právní slovník*, s. 20.

neopakuje, je nahrazen značkou tylda (~). Velmi podobnou strukturu mají slovesa, kromě případné tranzitivity je rovněž uváděno, zda je pronominální nebo reflexivní. Typickou ukázkou může být např. sloveso *domandare*:

domandare (*v tr*) *qlco a qlcu* žádat koho oč¹³⁸

Pro studenty a tlumočníky je tento slovník jistě velkým přínosem, jelikož je první, který sumarizuje italskou právní terminologii v jedné publikaci. Z hlediska makrostruktury obsahuje veškeré potřebné náležitosti, též vnitřní struktura jednotlivých hesel je řazena přehledně a efektivně, dle výše uvedených hesel je možné říci, že poskytuje dostatečné množství věcných informací. Při podrobném zkoumání by možná byly nalezeny drobné nedostatky, jelikož se však jedná o první vydání tohoto slovníku, je pravděpodobné, že do budoucna bude jeho obsah ještě zkvalitněn.

Marcela NOVÁKOVÁ, Česko-italský právní slovník, Praha 2001.

Slovník, který v zásadě doplňuje publikaci Jany Tomaščinové, je příručka Marcely Novákové z roku 2001. Obsahuje přibližně 3000 hesel a zaměřuje se především na terminologii z obchodního, rodinného a trestního práva. Ve slovníku není uveden obsah, je tomu pravděpodobně z důvodu, že jeho vnitřní struktura není příliš členitá, v podstatě je zmíněn pouze úvod autorky, která ve stručnosti vysvětluje řazení a systém vnitřního uspořádání hesel a základy ekvivalence překládaných výrazů. Dále následuje seznam použité literatury, na jehož základě byl koncipován soubor slovníkových hesel, stručný seznam použitých zkratk a grafických znaků. Poté pokračuje vlastní slovníková část, ve které jsou hesla řazena abecedně, ke každému z nich je pak přiřazen překladový ekvivalent s uvedením základních gramatických kategorií. V případě, že by mohlo dojít k nejasnosti překladu nebo je jazykový termín velmi specifický, je uvedena popisná definice výrazu. Ve slovníku jsou též uvedeny výrazy, které v běžném jazyce mají naprosto odlišný význam oproti překladu do právní terminologie¹³⁹. Ve srovnání se slovníkem Jany Tomaščinové obsahuje tento méně doplňujících informací, jako jsou běžně používané právní zkratky, na druhé

¹³⁸ TAMTÉŽ, s. 45.

¹³⁹ Blíže M. NOVÁKOVÁ, *Česko-italský právní slovník*, s. 5.

straně se ovšem jedná o slovník česko-italský, výchozím jazykem je tedy čeština, která je pro většinu uživatelů jazykem mateřským, případným zkratkám tedy porozumí snáze než v případě slovníku italsko-českého. Mikrostruktura hesel je opět uspořádána logicky a přehledně, s uvedením četných slovníkových spojení, které umožní orientaci v právnických i obchodních textech a překladech. Obě výše uvedené příručky se navzájem vhodně doplňují, autorka *Česko-italského slovníku* při jeho koncipování jistě dbala obsahu publikace Jany Tomaščinové, je uvedena i v seznamu použité literatury, též mikrostruktura hesel je velmi podobná, což je možné porovnat na příkladu slov *advokát – avvocato*. Slovníkové heslo je uvedeno ve svém základním tvaru, následuje údaj o rodě, poté italský ekvivalent slova, dále jsou uvedena ustálená spojení a obraty. Rozdíl oproti slovníku Jany Tomaščinové je, že u sloves není uvedena žádná doplňující gramatická informace, a v případě ustálených obrátů není opakující se slovo nahrazenou tyldou, ale je uvedeno jeho začáteční písmeno:

advokát avvocato (*m*); **a. v občansko-právních věcech** (avvocato)
civilista (*m*); **a. v trestněprávních věcech** (avvocato) penalista (*m*);
klient a-a assistito (*m*); **obhajovací řeč a-a** arringa (*f*)

U obou slovníků chybí pojednání o gramatické části jazyka ani výslovnosti, není též obsažena konverzační část. Jedná se však o slovníky terminologicky specializované, jejich využití tedy předpokládá jistou znalost jazyka, dalo by se tedy říci, že popsané náležitosti nejsou běžnými součástmi specializovaných slovníků. Svým rozsahem jsou si oba slovníky velmi podobné, ač se počtem hesel řadí ke kapesním slovníkům, jsou velmi užitečnou pomůckou při právnickém i obchodním překladu.

VI. Závěr

Předložená práce měla za úkol shromáždit a systematizovat dostupné italsko-české a česko-italské slovníky. Jelikož byla snaha o co nejširší vystižení celé problematiky, do vývoje a formování česko-italské lexikografie byly zařazeny také učebnice a jazykové příručky, jelikož jsou jedním ze stavebních kamenů pro studium italianistiky. Při sledování vývoje koncipování tohoto oboru v českých zemích nebyla zjištěna žádná výraznější odchylka od celkového vývoje lexikografické vědy a také je dobře patrný společenský trend zájmu o italský jazyk.

Česko-italské a italsko-české slovníky byly zasazeny do celkového systému třídění lexikografických příruček, aby lépe vynikla jejich široká škála a typologie. Zhledem k faktu, že tradice moderní italsko-české lexikografie nesahá hlouběji než do poloviny 19. století, byla hlavní pozornost věnována slovníkům a příručkám vydaným od poloviny 20. století, jelikož tyto již povětšinou nesou hlavní obsahové i formální náležitosti správně koncipovaných slovníků. Zjištěný soubor publikací byl poměrně rozsáhlý, konkrétně se jednalo o celkem 54 učebnic a jazykových příruček a 57 slovníků. Tato škála v zásadě pokrývá poptávku jejich uživatelů a zájemců o studium italštiny. Oba soubory publikací pak byly seřazeny nejprve abecedně a také chronologicky, aby bylo možné nastínit nejen vývoj v čase, ale také význam jednotlivých autorů, kteří se nejvíce zasadili o formování studia italštiny. V případě slovníků byl kladen důraz nejen na sumarizování jednotlivých publikací, byla též zjišťována vnitřní struktura a členění popsaného celku. Na základě analýzy shromážděných informací je v zjištěném souboru slovníků možné vysledovat dvě základní koncepce členění slovníků, a to na kapesní, střední a velké ¹⁴⁰, a dále na slovníky všeobecné, pro neobornou veřejnost; slovníky terminologicky vymezené (pro odborné překladatele) a posledně pak slovníky studijní ¹⁴¹. Z výše uvedených převažují slovníky kapesní a střední velikosti, všeobecného zaměření. Nejméně je naopak slovníků studijních, které by případným zájemcům poskytovaly komplexní informace. Co se týče slovníků terminologicky specializovaných, v posledních letech jich vyšla celá řada, stále však tato část česko-italské lexikografie nedosahuje kvalit a rozsahu jako například v případě anglického nebo francouzského jazyka.

¹⁴⁰ Blíže s. 24.

¹⁴¹ Blíže s. 25.

Pokud by se tedy měl sumarizovat současný stav česko-italské lexikografie a podklady pro studium jazyka, lze říci, že existuje kvalitní základ, který prozatím v zásadě pokrývá požadavky a potřeby studentů a uživatelů italského jazyka. Do budoucna je však nutné prohloubit specializaci v rámci jednotlivých terminologicky specializovaných disciplín, a také se zaměřit na tvorbu studijních slovníků, které by zahrnovaly nejaktuálnější, používanou slovní zásobu.

VIII. Přílohy

Příloha č. 1

Seznam tištěných italsko-českých a česko-italských jazykových příruček a učebnic - abecední řazení

Č.	Příjmení	Jméno	Název	Rok vyd.	Pozn.
1	Agosti	Kateřina	Jednáme italsky • efektivně • samostatně • s jistotou	2003	
2	D'Alfonso	Nicolo	Italsky	1911	
3	D'Alfonso dra	Metodo	Italština pro samouky	1939	
4	Arbia	Maria Teresa	Stručná gramatika italštiny	2005	
5	Bahniková	Alena	L'italiano della sociologia letture sociologiche	2002	
6	Bahniková	Alena	Italština	2001	Hana Benešová, Ludmila Ehrenbergová
7	Baracetti	Maria Teresa	Italština za 24 dnů	2007	Intenzivní kurz pro samouky
8	Bergerová	Táňa	Italština na cesty	1991	
9	Braun	Anne	Rychlokurz pro začátečníky - Italština	2005	Marina Ferdeghini, Paola Niggi ; Učebnice + CD (Efektivně za 4 týdny)
10	Bukáček	Josef	Cvičebnice italštiny	1959	Josef Bukáček, Hana Benešová, novější název Učebnice italštiny
11	Bukáček	Josef	Poznejte italštinu	1947	
12	Collins		Italská gramatika v kostce	2010	
13	Diacio	Mimma	Slovesa od A do Z - Italština	2005	spoluautor Laura Kraft
14	Doubravová	Ivana	Přehledná gramatika - italština	2012	
15	Ferrarová	Miroslava	1000 italských slovíček	2009	
16	Flekáček	Josef	Průvodce po Itálii	1888	praktická konverzační knížka pro touristy a cestující: stručná encyklopedie významů a frází při cestování se naskytujícími
17	Fragment		Italština - Nejpoužívanější slova a fráze na cesty	2009	
18	Ganter	Max	Maxe Gantnera Mluvnice jazyka vlášského	1891	česky upravil František Al. Maleček
19	Halgašová	Lenka	Cvičebnice italštiny pro mírné a středně pokročilé	2007	
20	Hamplová	Sylva	Stručná mluvnice italštiny	1974	
21	Hamplová	Sylva	Mluvnice italštiny	2004	
22	Hodr	Václav	Učebnice italštiny : učební text pro 2. ročník hospodářských škol, jazykových škol a kursů	1956	
23	Hodr	Václav	Učebnice jazyka italského pro kursy i samouky	1941	
24	Chiodelli	Alessandra	Italsky Zn.: «Ihned»	2005	s CD
25	Chiuchiu	Angelo	In italiano : česká příručka : slovní zásoba a poznámky ke gramatice: italská gramatika pro cizince	2002	Fausto Manciarelli, Marcello Silvestrini ; česká verze Alena Dekanová, Vlastimila Pospíšilová
26	Chybová	Olga	Přehled italské mluvnice	1995	
27	Infoa		Italská obrázková konverzace	2010	
28	Infoa		Italská slovesa	2002	Přehledná gramatika
29	Infoa		Italsky za 30 dní	2003	
30	Infoa		Italština - konverzace & slovník	2012	
31	Janešová	Jarmila	Česko-italská konverzace	1982	Libuše Prokopová ; lektorovali dr. Anna Polverari a dr. Giovanni Usai
32	Janešová	Jarmila	Praktická italština. Seš. 1-3	1972	
33	Janešová	Jarmila	Italština ihned k použití do kapsy	2009	Libuše Prokopová
34	Janešová	Jarmila	Italština? Jednoduše s cédéčkem!	2005	
35	Janešová	Jarmila	Italština pro samouky: Klíč; Slovník	1965	
36	Janešová	Jarmila	Učebnice italštiny v rozhovorech	2007	
37	Jiráček	Jiří	Učebnice vláštiny I-III	1923	
38	Kopová	Zlata	Italština- otázky a odpovědi nejen k maturitě	2010	
39	Kostohryz	Josef	Italský rychle a všude: pravopis a výslovnost: mluvnice: konverzace: česko-italský slovníček	1940	Josef R. Vilímek, 53s.
40	Kronbergová	Marie	Italština pro operní pěvce	2009	
41	Kronbergová	Marie	Italština pro zpěváky	1996	
42	Kronbergová	Marie	L'italiano? Sì!	1996	
43	Leda		Zjednodušená italština + 2 Cd	2008	
44	Linhartová	Magdalena	Italština obchodní a právní	2000	Písek
45	Lingea		Konverzace	2010	
46	Liška	Antonín	Theoretická a praktická mluvnice vlášského jazyka	1873	
47	Logi	Francesca	Italsky 15 minut denně - kniha	2000	
48	Lyer	Stanislav	Česko-italská konverzace	1960	Jaroslav Rosendorfský
49	Mensiger	Karel	Jmenný slovník vlášský	184?	
50	Mensiger	Karel	Pokus mluvnice českovlášské	1848	
51	Mussafia	Adolf	Mluvnice jazyka vlášského v pravidlech a příkladech	1885	autor Dr. Jan Herzer
52	Navrátílová	Jana	Italština: konverzace, slovník	2000	conversazione ceco-italiana e dizionario
53	Noaro	Pierre	Italština - 40 lekcí pro samouky	2008	spoluaut. Cifarelli P. Louette H.; kniha + 2 audio CD
54	Odo	Fulvia	Italština – 2000 nejdůležitějších slovíček	2009	
55	Petro	Jozef	Itálie : praktický průvodce pro každého : česko-italský slovník, informace o Itálii na Internetu	2002	
56	Podzimek	František	Italsky názorně pro samouky - bez učitele	1929	Systematický kurs italštiny pro začátečníky i pokročilé - od prvních počátků až k úplné dokonalosti slovem i písmem. Díl I.
57	Podzimek	František	Mluvená italština:italsky v praxi	1940	2.vyd.
58	Pons		Last Minute • Jazykový průvodce • Italština	2005	
59	Pospíšilová	Vlastimila	2000 nejpoužívanějších italských slov	2006	Eva Ferrarová, Miroslava Ferrarová, Vlastimila Pospíšilová, Přil. 6 x CD
60	Pospíšilová	Vlastimila	Učebnice současné italštiny 1. + 2. díl	2010	Miroslava Ferrarová, Eva Ferrarová
61	Pospíšilová	Vlastimila	Avviamento alla lettura di testi economici	2001	Zdenka Sládková
62	Praus	František	Učebnice jazyka italského	1923	
63	Praus	František	Učebnice jazyka italského pro obchodní akademie a reformní reálná gymnasia	1923	
64	Radvanovský	Antonín	Italská obchodní korespondence	1999	Corrispondenza commerciale italiana
65	Riccoboni	Giovanni	Čech mezi Italy	1929	
66	Rosendorfský	Jaroslav	Česko-italská konverzace	1965	Stanislav Lyer
67	Růžička	Otakar	Italsky od A do Z	1941	
68	Ryder	Rory	101 sloves za jeden den Italština	2010	Počet stran: 116
69	Sec	Ivan	Italsko-české idiomatické vazby	2008	
70	Sec	Ivan	Užitečné věty Česko-italské	2008	
71	Skála-Rocher	Karel	Praktická mluvnice italská na základě latiny	1921	
72	Skoupá	Renata	Italština pro samouky + CD Mp3	2010	
73	Soják	Stanislav	Mapa italské gramatiky	1993	spoluautor Vincenzo Buzzi
74	Špička	Jiří	Italské reálie	2001	
75	Štorcel	Tomáš	Italská konverzace	2008	
76	Švehla	A	Italsky v 1000 slovech	1928	spoluautor Jan Schmidt
77	Varejka	Pascal	Cestujeme s Italštinou	1991	spoluautor Ferdeghini Marina
78	Větrovec	Vladislav	Šťastnou cestu: italština pro touristy	1992	
79	Vybíralová	Zuzana	Cvičebnice italské gramatiky pro mírné a středně pokročilé	2011	
80	Vymazal	František	Čech s Vlachem rozmlouvají	19?	
81	Vymazal	František	Vlašsky snadno a rychle	1902	
82	Vymazal	František	Italiánsky (vlašsky) v praktických větech	1919	spoluautor Marc Vitale
83	Wightwick	Jane	Italština pro začátečníky	2007	
84	Zdárský	Gustav	Učebnice jazyka vlášského (italského)	1922	

Seznam tištěných italsko-českých a česko-italských jazykových příruček a učebnic – chronologické řazení

Č.	Příjmení	Jméno	Název	Rok vyd.	Pozn.
1	Mensiger	Karel	Pokus mluvnice česko-vlašské	1848	
2	Mensiger	Karel	Jmenný slovník vlášský	1847	
3	Liška	Antonín	Theoretická a praktická mluvnice vlášského jazyka	1873	
4	Mussafia	Adolf	Mluvnice jazyka vlášského v pravidlech a příkladech	1885	autor Dr. Jan Herzer
5	Flekáček	Josef	Průvodce po Itálii	1888	praktická konverzační knížka pro touristy a cestující: stručná encyklopedie významů a frází při cestování se naskytujícími
6	Ganter	Max	Maxe Ganterova Mluvnice jazyka vlášského	1891	česky upravil František Al. Maleček
7	Vymazal	František	Vlašsky snadno a rychle	1902	
8	D'Alfonso	Nicolo	Italsky	1911	
9	Vymazal	František	Italiánsky (vlašsky) v praktických větech	1919	spoluautor Marc Vitale
10	Vymazal	František	Čech s Vlchem rozmlouvají	197	
11	Skála-Rocher	Karel	Praktická mluvnice italská na základě latiny	1921	
12	Žďárský	Gustav	Učebnice jazyka vlášského (italského)	1922	
13	Jiráček	Jiří	Učebnice vláštiny I-III	1923	
14	Praus	František	Učebnice jazyka italského	1923	
15	Praus	František	Učebnice jazyka italského pro obchodní akademie a reformní reálná gymnasia	1923	
16	Švehla	A	Italsky v 1000 slovech	1928	spoluautor Jan Schmidt
17	Podzimek	František	Italsky názorně pro samouky - bez učitele	1929	Systematický kurs italského jazyka pro začátečníky i pokročilé - od prvních počátků až k úplné dokonalosti slovem i písmem. Díl I.
18	Riccoboni	Giovanni	Čech mezi Italy	1929	
19	D'Alfonso dra	Metodo	Italiština pro samouky	1939	
20	Kostohryz	Josef	Italsky rychle a všude: pravopis a výslovnost: mluvnice: konverzace: česko-italský slovníček	1940	Josef R. Vilímek, 53s.
21	Podzimek	František	Mluvená italská: italsky v praxi	1940	2.vyd.
22	Hodr	Václav	Učebnice jazyka italského pro kursy i samouky	1941	
23	Růžička	Otakar	Italsky od A do Z	1941	
24	Bukáček	Josef	Poznejte italskou	1947	
25	Hodr	Václav	Učebnice italského: učební text pro 2. ročník hospodářských škol, jazykových škol a kursů	1956	
26	Bukáček	Josef	Cvičebnice italského	1959	Josef Bukáček, Hana Benešová, novější název Učebnice italského
27	Lyer	Stanislav	Česko-italská konverzace	1960	Jaroslav Rosendorfský
28	Janešová	Jarmila	Italiština pro samouky: Klíč; Slovník	1965	
29	Rosendorfský	Jaroslav	Česko-italská konverzace	1965	Stanislav Lyer
30	Janešová	Jarmila	Praktická italská. Seš. 1-3	1972	
31	Hamplová	Sylva	Stručná mluvnice italského	1974	
32	Janešová	Jarmila	Česko-italská konverzace	1982	Libuše Prokopová; lektorovali dr. Anna Polverari a dr. Giovanni Usai
33	Bergerová	Táňa	Italiština na cesty	1991	
34	Varejka	Pascal	Cestujeme s Italskou	1991	spoluautor Ferdeghini Marina
35	Větrovec	Vladislav	Šťastnou cestu: italská pro touristy	1992	
36	Soják	Stanislav	Mapa italské gramatiky	1993	spoluautor Vincenzo Buzzi
37	Chybová	Olga	Přehled italské mluvnice	1995	
38	Kronbergová	Marie	Italiština pro zpěváky	1996	
39	Kronbergová	Marie	L'italiano? Sì!	1996	
40	Radvanovský	Antonín	Italská obchodní korespondence	1999	Corrispondenza commerciale italiana
41	Linhartová	Magdalena	Italiština obchodní a právní	2000	Písek
42	Logi	Francesca	Italsky 15 minut denně - kniha	2000	
43	Navrátilová	Jana	Italiština: konverzace, slovník	2000	conversazione ceco-italiana e dizionario
44	Bahníková	Alena	Italiština	2001	Hana Benešová, Ludmila Ehrenbergová
45	Pospišilová	Vlastimila	Avviamento alla lettura di testi economici	2001	Zdenka Sládková
46	Špička	Jiří	Italské reálie	2001	
47	Bahníková	Alena	L'italiano della sociologia letture sociologiche	2002	
48	Chiuchiu	Angelo	In italiano : česká příručka : slovní zásoba a poznámky ke gramatice: italská gramatika pro cizince	2002	Fausto Manciarelli, Marcello Silvestrini ; česká verze Alena Dekanová, Vlastimila Pospišilová
49	Infoa		Italská slovesa	2002	Přehledná gramatika
50	Petro	Josef	Itálie : praktický průvodce pro každého : česko-italský slovník, informace o Itálii na Internetu	2002	
51	Agosti	Kateřina	Jednáme italsky • efektivně • samostatně • s jistotou	2003	
52	Infoa		Italsky za 30 dní	2003	
53	Hamplová	Sylva	Mluvnice italského	2004	
54	Arbia	Maria Teresa	Stručná gramatika italského	2005	
55	Braun	Anne	Rychlokurz pro začátečníky - Italiština	2005	spoluaut. Marina Ferdeghini, Paola Niggi ; Učebnice + CD (Efektivně za 4 týdny)
56	Diaco	Mimma	Slovesa od A do Z - Italiština	2005	spoluautor Laura Kraft
57	Chioldelli	Alessandra	Italsky Zn.: «Ined»	2005	s CD
58	Janešová	Jarmila	Italiština? Jednoduše s cédéčkem!	2005	
59	Pons		Last Minute • Jazykový průvodce • Italiština	2005	
60	Pospišilová	Vlastimila	2000 nepoužívanějších italských slov	2006	Eva Ferrarová, Miroslava Ferrarová, Vlastimila Pospišilová, +6x CD
61	Baracetti	Maria Teresa	Italiština za 24 dnů	2007	Intenzivní kurz pro samouky
62	Halgašová	Lenka	Cvičebnice italského pro mírně a středně pokročilé	2007	
63	Janešová	Jarmila	Učebnice italského v rozhovorech	2007	
64	Wightwick	Jane	Italiština pro začátečníky	2007	
65	Leda		Zjednodušená italská + 2 Cd	2008	
66	Noaro	Pierre	Italiština - 40 lekcí pro samouky	2008	spoluaut. Cifarelli P. Louette H.; kniha + 2 audio CD
67	Sec	Ivan	Italsko-české idiomtické vazby	2008	
68	Sec	Ivan	Užitečné věty česko-italské	2008	
69	Štorcel	Tomáš	Italská konverzace	2008	
70	Ferrarová	Miroslava	1000 italských slovíček	2009	
71	Fragment		Italiština - Nepoužívanější slova a fráze na cesty	2009	
72	Janešová	Jarmila	Italiština ihned k použití do kapsy	2009	Libuše Prokopová
73	Kronbergová	Marie	Italiština pro operní pěvce	2009	
74	Oddo	Fulvia	Italiština - 2000 nejdůležitějších slovíček	2009	
75	Collins		Italská gramatika v kostce	2010	
76	Infoa		Italská obrázková konverzace	2010	
77	Kopová	Zlata	Italiština- otázky a odpovědi nejen k maturitě	2010	
78	Lingea		Konverzace	2010	
79	Pospišilová	Vlastimila	Učebnice současné italského 1. + 2. díl	2010	Miroslava Ferrarová, Eva Ferrarová
80	Ryder	Rory	101 slovesa za jeden den Italiština	2010	Počet stran: 116
81	Skoupá	Renata	Italiština pro samouky + CD Mp3	2010	
82	Vybiralová	Zuzana	Cvičebnice italské gramatiky pro mírně a středně pokročilé	2011	
83	Doubravová	Ivana	Přehledná gramatika - italská	2012	
84	Infoa		Italiština - konverzace & slovník	2012	

Seznam tištěných italsko-českých a česko-italských jazykových příruček a učebnic - abecední řazení

Č.	Příjmení	Jméno	Název	Rok vyd.	Pozn.	Počet výrazů
1	Bačkovský	Rudolf	Slovníček italsko-český = Dizionario italiano-boemo	1916	Přes 7000 slov, kolektiv spoluautorů	7000
2	Bačkovský	Rudolf	Slovníček česko-italský = Dizionario boemo-italiano	1916	kolektiv spoluautorů	
3	Bedřichová	Zuzana	Italsko-český ilustrovaný dvojjazyčný slovník	2006	z anglického originálu	6000
4	Benešová	Hana	Česko-italský a ital.-český slovník na cesty	1976	Jelka Šetlíková	20000
5	Bezděk	Jaroslav	Italsko-český a česko-italský slovník	1997	Frybort, Zdeněk, Vocabolario italiano-ceco e ceco-italiano	
6	Brodský	R	Příruční slovník česko-italský	1928		
7	Burian		Slovník česko-italský	1916	vydáno v Písku	
8	Čechová	Vlastimila	Italsko-český, česko-italský slovník	1992	Dizionario italo-ceco, ceco-italo; Se základy konverzace	12000
9	Davies	Helen	Obrázkový italsko-český slovník	1995	Helen Davies, [překlad] Blanka Markovičová ; ilustroval John Shackell	2000 slov a frází
10	Ferrarová	Miroslava	1000 italských slovíček ilustrovaný slovník	2010		1000
11	FIN Publishing		Italsko-český, česko-italský kapesní slovník	2011	Dizionario tascabile italiano-ceco, ceco-italiano	17000
12	FIN Publishing		Italsko-český, česko-italský studijní slovník	2010	Dizionario italiano-ceco, ceco-italiano	70000
13	Flekáček	Josef	Stručný slovník česko-italský	1890	obsahující zásobu nejobyčejnějších slov a významů	
14	Hodr	Václav	Italsko-český a česko-italský kapesní slovník	1960	Dizionario tascabile italiano-ceco e ceco-italiano	12000
15	Hodr	Václav	Kolibrí slovníček česko-italský a italsko-český	1937	S mluvnici a konverzací	
16	Hoyer	Karel	Kapesní slovník italsko-český a česko-italský	1939	Kvasnička a Hamp; 415 stran	
17	Janešová	Jarmila	Italsko-český, česko-italský slovník	2006	Anna Polverari	31000
18	Kozlová	Lenka	Furlansko-český slovník	2006	Gianni Nazzi	8500
19	Kús-Schierová		Italský slovníček	1969		
20	Lingea		Česko-italský mluvník	2010	slovník vytvořili autorský kolektiv pracovníků Lingea	1500 h, 15000 příkl.
21	Lingea		Italsko - český Česko - italský šikovný slovník	2012	slovník vytvořili autorský kolektiv pracovníků Lingea	36 000
22	Lingvo		Italsko-český česko-italský ekonomicko-právní slovník	2009	na CD-ROM	38 000
23	Lingvo		Italsko-český/ česko-italský obecný slovník	2009	na CD-ROM	68 000
24	Lingvo		Italsko-český/ česko-italský technický slovník	2009	na CD-ROM	45 000
25	Los	Karel	Slovník italsko-český	1906		
26	Nováková	Marcela	Česko-italský právní slovník	2001	3000 hesel	3000
27	Papoušek	Zdeněk	Česko-italský, italsko-český kapesní slovník s frazeologií	2005	Dizionario tascabile ceco-italiano, italiano-ceco con fraseologia	56000
28	Podzimek	František	Slovník mluvené řeči italsko-český, česko-italský	1940	italsky v praxi	20000
29	Polách	Pavel	Italsko-český a česko-italský elektronický slovník	2002	1 CD-ROM	300000
30	Pospíšilová	Vlastimila	Italsko-český a česko-italský hospodářský slovník	2003	Eva Ferrarová; Dizionario economico italiano-ceco, ceco-italiano	30000
31	Procházková	Markéta	Česko-italský slovník: Dizionario ceco-italo: 7000 hesel	2001	Pavel Procházka	7000
32	Procházková	Markéta	Italsko-český slovník: Dizionario italo-ceco: 7000 hesel	2001	Pavel Procházka	7000
33	Radvanovský	Antonín	Česko-italský a italsko-český kapesní technický slovník	1963	spoluautor Emilio Pampiglione	15000
34	Radvanovský	Antonín	Italsko-český technický slovník-Dizionario tecnico italiano-ceco	2008		80000
35	Radvanovský	Antonín	Italsko-český ekonomický a obchodní slovník	2012		
36	Radvanovský	Antonín	Italsko-český a česko-italský technický slovník	1994		40000
37	Rosendorfský	Jaroslav	Česko-italský slovník : Dizionario Ceco-Italiano	1960		40000
38	Rosendorfský	Jaroslav	Italsko-český slovník: Dizionario italiano-ceco	1956	2001 - nové výrazy	67000
39	Rusinský	František	Nový Kapesní slovník italsko-český a cestovní příručka	1914	[a česko-italský] Se stručnou mluvnici jazyka italského a ukázkami četby	
40	Schmitt	Jan	Italský slovníček česko-italský a italsko-český s přízvukem a výslovností	1929	Zvláštní rozšířené vydání z díla "Italsky v 1000 slovech"	
41	Spataro	Lodovico	Finder dizionario ceco, italiano-ceco	2001		80000
42	Tomaščinová	Jana	Italsko-český právní slovník	1999	spoluautor Milan Damohorský	3900
43	Válek	Jiří Miloš	Italské hudební názvosloví	1966		
44	Vedral	Jiří	Italsko-český biologický slovník	2003	32 stran	3600
45	Vedral	Jiří	Italsko-český chemický slovník	2010		
46	Vedral	Jiří	Italsko-český gastronomický slovník	2010		2500
47	Vedral	Jiří	Italsko-český slovník veřejných zakázek (CPV)	2011		9500
48	Vedral	Jiří	Přírodovědný slovník italsko-český	2009	196 stran	27000
49	Vedral	Jiří	Italsko-český celní sazebník	2012	Italsko-český celní sazebník na CD	8700
50	Vedral	Jiří	Italsko-český lékařský slovník	2010		8700
51	Vedral	Jiří	Italsko-český slovník ekonomických činností (NACE)	2012		800
52	Vedral	Jiří	Italsko-český zdravotnický slovník	2012	na CD	42000
53	Vrážel	Miloslav	Italsko-český a česko-italský slovník obuvnický a kožedělný	1999		
54	Vybralová	Zuzana	Italsko-český slovník hudební terminologie	2000	90 s.	
55	vyd. Alda		Italsko-český slovník = Dizionario italiano-ceco	1991		
56	vyd. Edika		Italsko-český česko-italský minislovník	2012	kol. autorů	10000
57	Zahradníčková	Věra	Italsko-český, česko-italský kapesní slovník	2007	Tomáš Zahradníček + elektronická verze (1 CD-ROM)	13000

Seznam tištěných italsko-českých a česko-italských jazykových příruček a učebnic - chronologické řazení

Č.	Příjmení	Jméno	Název	Rok vyd.	Pozn.	Počet výrazů
1	Flekáček	Josef	Stručný slovník česko-italský	1890	obsahující zásobu nejobyčejnějších slov a významů	
2	Los	Karel	Slovník italsko-český	1906		
3	Rusinský	František	Nový Kapesní slovník italsko-český a cestovní příručka	1914	[a česko-italský] Se stručnou mluvnici jazyka italského a ukázkami četby	
4	Bačkovský	Rudolf	Slovníček česko-italský = Dizionario boemo-italiano	1916	kolektiv spoluautorů	
5	Bačkovský	Rudolf	Slovníček italsko-český = Dizionario italiano-boemo	1916	Přes 7000 slov, kolektiv spoluautorů	7000
6	Burian		Slovník česko-italský	1916	vydáno v Písku	
7	Brodský	R	Příruční slovník česko-italský	1928		
8	Schmitt	Jan	Italský slovníček česko-italský a italsko-český s přízvukem a výslovností	1929	Zvláštní rozšířené vydání z díla "Italsky v 1000 slovech"	
9	Hodr	Václav	Kolibří slovníček česko-italský a italsko-český	1937	S mluvnici a konverzací	
10	Hoyer	Karel	Kapesní slovník italsko-český a česko-italský	1939	Kvasnička a Hampi; 415 stran	
11	Podzimek	František	Slovník mluvené řeči italsko-český, česko-italský	1940	italsky v praxi	20000
12	Rosendorfský	Jaroslav	Italsko-český slovník: Dizionario italiano-ceco	1956	2001 - nové výrazy	67000
13	Hodr	Václav	Italsko-český a česko-italský kapesní slovník	1960	Dizionario tascabile italiano-ceco e ceco-italiano	12000
14	Rosendorfský	Jaroslav	Česko-italský slovník : Dizionario Ceco-Italiano	1960		40000
15	Radvanovský	Antonín	Česko-italský a italsko-český kapesní technický slovník	1963	spoluautor Emilio Pampiglione	15000
16	Válek	Jiří Miloš	Italské hudební názvosloví	1966		
17	Kús-Schierová		Italský slovníček	1969		
18	Benešová	Hana	Česko-italský a ital.-český slovník na cesty	1976	Jelka Šetlíková	20000
19	vyd. Alda		Italsko-český slovník = Dizionario italiano-ceco	1991		
20	Čechová	Vlastimila	Italsko-český, česko-italský slovník	1992	Dizionario italo-ceco, ceco-italo; Se základy konverzace	12000
21	Radvanovský	Antonín	Italsko-česká a česko-italský technický slovník	1994		40000
22	Davies	Helen	Obrázkový italsko-český slovník	1995	Helen Davies, [překlad] Blanka Markovičová ; ilustroval John Shackell	2000 slov a frází
23	Bezděk	Jaroslav	Italsko-český a česko-italský slovník	1997	Fřýbort, Zdeněk, Vocabolario italiano-ceco e ceco-italiano	
24	Tomaščinová	Jana	Italsko-český právní slovník	1999	spoluaut Milan Damohorský	3900
25	Vrážel	Miloslav	Italsko-český a česko-italský slovník obuvnický a kožedělný	1999		
26	Vybíralová	Zuzana	Italsko-český slovník hudební terminologie	2000	90 s.	
27	Nováková	Marcela	Česko-italský právní slovník	2001	3000 hesel	3000
28	Procházková	Markéta	Česko-italský slovník: Dizionario ceco-italo: 7000 hesel	2001	Pavel Procházka	7000
29	Procházková	Markéta	Italsko-český slovník: Dizionario italo-ceco: 7000 hesel	2001	Pavel Procházka	7000
30	Spataro	Lodovico	Finder dizionario ceco, italiano-ceco	2001		80000
31	Polách	Pavel	Italsko-český a česko-italský elektronický slovník	2002	1 CD-ROM	300000
32	Pospíšilová	Vlastimila	Italsko-český a česko-italský hospodářský slovník	2003	Eva Ferrarová; Dizionario economico italiano-ceco, ceco-italiano	30000
33	Vedral	Jiří	Italsko-český biologický slovník	2003	32 stran	3600
34	Papoušek	Zdeněk	Česko-italský, italsko-český kapesní slovník s frazeologií	2005	Dizionario tascabile ceco-italiano, italiano-ceco con fraseologia	56000
35	Bedřichová	Zuzana	Italsko-český ilustrovaný dvojjazyčný slovník	2006	z anglického originálu	6000
36	Janešová	Jarmila	Italsko-český, česko-italský slovník	2006	Anna Polverari	31000
37	Kozlová	Lenka	Furlansko-český slovník	2006	Gianni Nazzi	8500
38	Zahradníčková	Věra	Italsko-český, česko-italský kapesní slovník	2007	Tomáš Zahradníček + elektronická verze (1 CD-ROM)	13000
39	Radvanovský	Antonín	Italsko-český technický slovník-Dizionario tecnico italiano-ceco	2008		80000
40	Lingvo		Italsko-český česko-italský ekonomicko-právní slovník	2009	na CD-ROM	38 000
41	Lingvo		Italsko-český/ česko-italský obecný slovník	2009	na CD-ROM	68 000
42	Lingvo		Italsko-český/ česko-italský technický slovník	2009	na CD-ROM	45 000
43	Vedral	Jiří	Přírodovědný slovník italsko-český	2009	196 stran	27000
44	Ferrarová	Miroslava	1000 italských slovíček Ilustrovaný slovník	2010		1000
45	FIN Publishing		Italsko-český, česko-italský studijní slovník	2010	Dizionario italiano-ceco, ceco-italiano	70000
46	Lingea		Česko-italský mluvník	2010	slovník vytvořil autorský kolektiv pracovníků Lingea	1500 h, 15000 přík.
47	Vedral	Jiří	Italsko-český chemický slovník	2010		
48	Vedral	Jiří	Italsko-český gastronomický slovník	2010		2500
49	Vedral	Jiří	Italsko-český lékařský slovník	2010		8700
50	FIN Publishing		Italsko-český, česko-italský kapesní slovník	2011	Dizionario tascabile italiano-ceco, ceco-italiano	17000
51	Vedral	Jiří	Italsko-český slovník veřejných zakázek (CPV)	2011		9500
52	Lingea		Italsko - český Česko - italský šikovný slovník	2012	slovník vytvořil autorský kolektiv pracovníků Lingea	36 000
53	Radvanovský	Antonín	Italsko-český ekonomický a obchodní slovník	2012		
54	Vedral	Jiří	Italsko-český celní sazebník	2012	italsko-český celní sazebník na CD	8700
55	Vedral	Jiří	Italsko-český slovník ekonomických činností (NACE)	2012		800
56	Vedral	Jiří	Italsko-český zdravotnický slovník	2012	na CD	42000
57	vyd. Edika		Italsko český česko italský minislovník	2012	kol. autorů	10000

VIII. Seznam pramenů a literatury

- BAČKOVSKÝ, Rudolf, *Slovníček česko-italský*, Praha 1916.
- BAČKOVSKÝ, Rudolf, *Slovníček italsko-český*, Praha 1916.
- BAHNÍKOVÁ, Alena – BENEŠOVÁ, Hana – EHRENBERGEROVÁ, Ludmila, *Italština*, Praha 2001.
- BARRICELLI, Gian Piero, *Alessandro Manzoni*, Boston 1976.
- BARTONĚK, Antonín, *Formování jazykové situace v předhistorické a protohistorické Itálii (diachronický pohled)*, SPFFBU N 3-4, 2000, s. 29-38.
- BEDŘICHOVÁ, Zuzana, *Italsko-český ilustrovaný dvojjazyčný slovník*, Praha 2006.
- BENEŠOVÁ, Hana, *Česko-italský a italsko-český slovník na cesty*, Praha 1976.
- BEZDĚK, Jaroslav – FRÝBORT, Zdeněk, *Italsko-český, česko-italský slovník*, Praha 1997.
- BRABCOVÁ, Eva, *Česko-španělské a španělsko-české slovníky tištěné*, České Budějovice 2012, Bakalářská práce.
- BUKÁČEK, Josef, *Dějiny italského jazyka*, Praha 1953.
- BUKÁČKOVÁ, Irena, *Historie romanistiky v českých zemích*, Zpravodaj Společnosti přátel Itálie 2, 2002, s. 2-3; č. 3, 2002, s. 2-3.
- BUKÁČKOVÁ, Irena, *Italský jazyk a literatura v českých učebnicích, slovnících a příručkách*, Společnosti přátel Itálie 3, 2006, s. 11.
- BURIAN, *Slovník česko-italský*, Písek 1916.
- BURKE, Peter, *Společnost a vědění*, Praha 2007.
- CRONIA, Arturo, *La conoscenza del mondo slavo in Italia; bilancio storico-bibliografico di un millennio*, Padova 1958.
- CUŘÍN, František, *Vývoj spisovné češtiny*, Praha 1985.
- ČECHOVÁ, Hana, *Korpusová lingvistika. Problematika česko-italského paralelního korpusu*, Brno 2006, Diplomová práce.
- ČECHOVÁ, Vlastimila, *Italsko-český, česko-italský slovník*, Praha 1992.
- ČEJKA, Mirek, *Česká lexikologie a lexikografie*, Brno 1992.
- ČEJKA, Mirek, *Úvod do studia jazyka: pro bohemisty*, Brno 1996.
- Česko-italský mluvník*, Praha 2010.
- ČERMÁK, František, *Jazyk a jazykověda*, Praha 1996.
- ČERMÁK, František, *Dvojjazyčný slovník a korpus: některé poznámky* (v tisku, rozšířená verze Překladové lexikografie, in *Manuál lexikografie* 1995).
- ČERMÁK, František – BLATNÁ, Renáta (edd.), *Manuál lexikografie*, Praha 1995.
- ČERNÝ, Jiří, *Dějiny lingvistiky*, Olomouc 1996.
- ČERNÝ, Jiří, *Malé dějiny lingvistiky* Praha 2005.
- ČERNÝ, Jiří, *Úvod do studia jazyka*, Olomouc 1998.

- ČERNÝ, Jiří – HOLEŠ, Jan, *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky*, Praha 2008.
- ČERVENÁ Vlasta, a kol., *K dějinám vzniku a vydávání Jungmannova Slovníku*. NŘ 65, 1982, s. 233-247.
- DAVIES, Helen, *Obrázkový italsko-český slovník*, Praha 1995.
- DOUDOVÁ, Vendula, *Josef Bukáček. Život a dílo*, České Budějovice 2011, Bakalářská práce.
- FERRAROVÁ, Miroslava, *1000 italských slovíček. Ilustrovaný slovník*, Praha 2010.
- FIDELIUS, Petr, *Něco o jazykové MÓDĚ*, MF DNES, Kavárna, 4. 7. 2009, s. D5-D6.
- FILIPEC, Josef, *Akademický Příruční slovník jazyka českého dokončen*, SaS 19, 1958, s. 211-224.
- FILIPEC, Josef, *K dialogu o české lexikografii a lexikologii, předpočítačové i počítačové*, SaS 55, 1994, s. 132-141.
- FILIPEC, Josef, *K druhému vydání SSČ*, NŘ 78, 1995(a), s. 9-17.
- FILIPEC, Josef, *K úkolům české lexikologie*, SaS 29, 1968, s. 259-276.
- FILIPEC, Josef, *Problematika konfrontace v lexikální zásobě*, SaS 46, 1985, s. 201-214.
- FILIPEC, Josef – ČERMÁK, František, *Česká lexikologie*, Praha 1985.
- FLAJŠHANS, Václav, *Klaret a jeho družina I. Slovníky veršované*, Praha 1926.
- FLEKÁČEK, Josef, *Stručný slovník česko-italský*, Praha 1890.
- GOFF, Jacques Le, *Intelektuálové ve středověku*, Praha 1999.
- GRACIOTTI, Sante (ed.), *Italia e Boemia nella cornice del Rinascimento europeo*, Firenze 1999.
- HAMPEJS, Zdeněk, *Soupis prací Doc. PhDr. Josefa Bukáčka*, Časopis pro moderní filologii 39, 1957, s. 180-189.
- HAMPLOVÁ, Sylva, *Mluvnice italštiny*, Praha 2004.
- HAMPLOVÁ, Sylva, *Nástin vývoje italského jazyka*, Praha 2002.
- HAMPLOVÁ, Sylva, *Stručná mluvnice italštiny*, Praha 1974.
- HAMPLOVÁ, Sylva, *Studium italštiny na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy*, Zpravodaj Společnosti přátel Itálie 1, 1998, s. 1-2.
- HAUSER, Přemysl, *Nauka o slovní zásobě*, Praha 1986.
- HEJNIC, Josef, *K našim prvním humanistickým slovníkům*, LF 87, 1964, s. 167-171.
- HELBIG, Gerhard, *Vývoj jazykovědy po roce 1970*, Praha 1991.
- HELCL, Miloš, *Nový slovník spisovné češtiny*. NŘ 41, 1958, s. 45-48.
- HELCL, Miloš, *O novém slovníku spisovné češtiny*, SaS 15, 1954, s. 161-165.
- HELCL, Miloš, *Příprava nového slovníku současného spisovného jazyka*, NŘ 36, 1953, s. 309-311.
- HLADKÁ, Zdeňka, *České slovníkářství na cestě k jednojazyčnému výkladovému slovníku*, NŘ 88, 2005, s. 140-159.

- HLADKÁ, Zdeňka, *Lexikografie*, in: Jana Pleskalová – Marie Krčnová - Radoslav Večerka – Petr Karlík (edd.), *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, Praha 2007, s. 164-198.
- HLADKÁ Zdeňka, – MARTINCOVÁ, Olga, *Tradice a současnost české lexikografie*, in: Маргарита Чернышева (ed.), *Теория и история славянской лексикографии. Научные материалы к XIV съезду славистов. Москва 2008*, s. 261-286.
- НОМОЛКОВÁ, Milada, *K původu a pravopisu jednoho literárního termínu*, NŘ 88, 2005, č. 3, s. 167.
- Italsko-český slovník. Dizionario italiano-ceco*. Praha 1991.
- Italsko-český, česko-italský kapesní slovník*, Praha 2011.
- Italsko-český, česko-italský studijní slovník*, Praha 2010.
- Italsko - český, česko - italský šikovný slovník*, Praha 2012.
- JANEŠOVÁ, Jarmila, *Česko-italská konverzace*, Praha 1982.
- JANEŠOVÁ, Jarmila, *Italsko-český, česko-italský slovník*, Praha 2006.
- JANEŠOVÁ, Jarmila, *Italština ihned k použití do kapsy*, Praha 2009.
- JANEŠOVÁ, Jarmila, *Praktická italština. Sešit 1-3*, Praha 1972.
- JANEŠOVÁ, Jarmila, *Učebnice italštiny v rozhovorech*, Praha 2007.
- JEDLIČKA, Benjamin, *Josef Dobrovský - Výbor z díla*, Praha 1953.
- JÓNA, Eugen, *Prehľad slovenskej a českej lexikografie*, SR 16, č. 9-10, 1950-51, s. 270-272.
- KAMIŠ, Adolf, *Slovní zásoba v Jungmannově slovníku*, AUC – Philologica 3-4, 1974, s. 6-76.
- KOCOUREK, Rostislav, *K metodě zpracování dvoujazyčného odborného slovníku*, Československý terminologický časopis 5, č. 2, Bratislava 1966.
- KOPECKIJ, Leontij V., *Teoretické předpoklady dvojjazyčné slovanské lexikografie*, in: Jiřina Pergová (ed.), *Otázky lexikografie a vydávání slovníků*, Praha 1974, s. 42-59.
- KOZLOVÁ, Lenka, *Furlansko-český slovník*, Aquila 2006.
- KRONBERGEROVÁ, Marie, *Italština pro operní pěvce*, Praha 2009.
- KRONBERGEROVÁ, Marie, *Italština pro zpěváky*, Praha 1996.
- KŘÍSTEK, Václav, *Slovník spisovného jazyka českého*, NŘ 54, 1971, s. 233-239.
- KUFNEROVÁ, Zlata, *K makrolingvistickému pojetí lingvistiky překlada*, SaS 45, 1984, s. 150-154.
- KUMPERA, Jan, *Jan Amos Komenský. Poutník na rozhraní věků*, Ostrava 1992.
- LAZOVÁ, Majja V., *Obecné a dílčí problémy při práci na dvojjazyčných slovnících různých typů*, in: Jiřina Pergová (ed.), *Otázky lexikografie a vydávání slovníků*, Praha 1974, s. 133-138.
- Lexikografický kolektiv ÚJČ, *K výkladovým postupům v jednojazyčné lexikografii*, SaS 36, 1975, 84-91.
- LINHARTOVÁ, Magdaléna, *Italština obchodní a právní*, Písek 2000.

- LOS, Karel, *Slovník italsko-český*, Praha 1906.
- Malá československá encyklopedie*, III. svazek I-L, Praha 1986.
- MARAZZINI, Claudio, *La lingua italiana: profilo storico*, Bologna 1994.
- MARTÍNKOVÁ, Dana, *Středověké vokabuláře a Slovník středověké latiny v českých zemích*, LF 122, 1999, s. 32-38.
- MIGLIORINI, Bruno, *Storia della lingua italiana*, Milano 2001.
- MICHÁLEK, Emanuel, *Česká slovní zásoba v Klaretových slovnících*, Praha 1989.
- MICHÁLEK, Emanuel, *K vývoji v slovníkářství staročeského údobí*, NŘ 77, 1994, č. 3, s. 116-124.
- NĚMEC, Igor, *K problému slovníkové definice*, SaS 65, 1982, s. 113-117.
- NĚMEC, Igor, *Vědecké a technické možnosti rozvoje české lexikografie*, SaS 53, 1992, s. 48-55.
- NĚMEC, Igor a kol., *Slova a dějiny*, Praha 1980.
- NODL, Martin – ŠMAHEL, František, *Člověk českého středověku*, Praha 2002.
- NOVÁK, Jan Václav, *Jan Amos Komenský, jeho život a spisy*. Praha 1932.
- NOVÁK, Jan Václav, *O slovníkářských pracích Daniele Adama z Veleslavína*, Časopis Muzea Království českého LIX, 1885, s. 333–346, 556-563.
- NOVÁK, Jan Václav, *Slovník česko-latinsko-německý Václava Jana Rosy*, Věstník ČA XI, 1902, s. 155-169.
- NOVÁKOVÁ, Marcela, *Česko-italský právní slovník*, Praha 2001.
- NOVODOMSKÁ, Erika, *Chorvatsko-česká jazyková homonymie a paronymie (substantiva)*, Brno 2011, Diplomová práce.
- NOVOTNÝ, Jiří, *Nový slovník spisovné češtiny*, SaS 41, 1980, s. 221-227.
- NOVOTNÝ, Jiří – CUŘÍN, František, *Vývojové tendence současné spisovné češtiny a kultura jazyka*, Praha 1987.
- OSTRÁ, Růžena – SPITZOVÁ, Eva, *Úvod do studia románských jazyků*, Brno 1977.
- PALEK, Bohumil, *Základy obecné jazykovědy*, Praha 1989.
- PAPOUŠEK, Zdeněk, *Česko-italský, italsko-český kapesní slovník s frazeologií*, Olomouc 2005.
- PÁTA, Josef, *Česká lexikografie. Stručný nástin dějin českého slovníkářství*, ČMF 1, s. 6-10, 103-106, 198-202, 296-301.
- PELÁN, Jiří, *Česko-italské kulturní vztahy*, Zpravodaj Společnosti přátel Itálie 1, 2003, s. 2-4; č.2, 2003, s. 1-3; č. 3, 2003, s. 2-4.
- PETR, Jan, *Úvod*, in: J. Petr (ed.): *Josef Jungmann. Slovník česko-německý I-V*, Praha 1990, s. 5-31.
- PETRÁČKOVÁ, Věra, *Pojetí a význam Rosova slovníku*, Práce z dějin slavistiky X, Praha 1985, s. 155-166.
- PETRÁČKOVÁ, Věra, – ROUDNÝ, Miroslav, *Návrat k Rosovu dílu*, NŘ 63, 1980, s. 214.

- POKORNÝ, Ludvík, *Úvod do české lexikologie*, České Budějovice 1979.
- POLÁCH, Pavel, *Maestro: cesta k snazšímu překladu*, Zpravodaj společnosti přátel Itálie, 3, 2000, s. 11.
- POLÁK, Matěj Milota Zdirad, *Cesta do Itálie*, Praha 1979.
- POLIŠENSKÝ, Josef, *Jan Amos Komenský*, Praha 1972.
- POSPÍŠILOVÁ, Vlastimila, *Italsko-český, česko-italský hospodářský slovník. Dizionario economico italiano-ceco, ceco-italiano*, Praha 2003.
- PREISS, Pavel, *Italští umělci v Praze. Renesance, Manýrismus, Baroko*, Praha 1986.
- RADVANSKÝ, Antonín, *Česko-italský a italsko-český kapesní technický slovník*, Praha 1963.
- RADVANSKÝ, Antonín, *Italská obchodní korespondence*, Praha 1999.
- RADVANSKÝ, Antonín, *Italsko-český a česko-italský technický slovník*, Praha 1999.
- RADVANSKÝ, Antonín, *Italsko-český ekonomický a obchodní slovník*, Praha 2012.
- RADVANSKÝ, Antonín, *Italsko-český technický slovník. Dizionario tecnico italiano-ceco*, Praha 2008.
- RIPKA, Ivor – IMRICHOVÁ, Mária, *Kapitoly z lexikológie a lexikografie*, Prešov 2011.
- ROSENDORSKÝ, Jaroslav, *Česko-italský slovník – Dizionario ceco-italiano*, Praha 1960.
- ROSENDORSKÝ, Jaroslav, *Italsko-český slovník – Dizionario italiano-ceco*, Praha 1956.
- RUSINSKÝ, František, *Nový kapesní slovník italsko-český a cestovní příručka*, Třebíč 1914.
- RYBA, Bohumil, *K dalším pracím o středověkém latinsko-českém slovníkářství*, LF 86, 1963(a), s. 352–363.
- RYBA, Bohumil, *K novějším pracím o středověkém latinsko-českém slovníkářství*. LF 86, 1963(b), s. 177–182.
- ŘÍČAN, Rudolf, *Jan Amos Komenský – muž víry, lásky a naděje*, Praha 1971.
- SAUSSURE, Ferdinand de, *Kurs obecné lingvistiky*, Praha 1989.
- SPATARO, Lodovico, *Finder dizionario ceco, italiano-ceco*, Praha 2001.
- STICH, Alexandr, *Česká jazykověda a jazyková kultura za půlstoletí*, SaS 29, 1968, s. 255–259
- ŠEDINOVÁ, Hana, *Lidská monstra ve vokabuláři zvaném Lactifer a v dalších středověkých pramenech*, LF 127, 2004, s. s. 237-283.
- ŠLOSAR, Dušan – STICH, Alexandr, *Česká jazykověda a jazyková kultura za půlstoletí*, SaS 29, 1968, s. 255–259.
- ŠMILAUER, Vladimír, *Jungmannův slovník česko-německý*, AUC – Philologica 3-4, 1974, s. 43-56.
- TESI, Riccardo, *Storia dell'italiano. Dalle origini alla formazione della lingua comune*, Bari-Roma 2007.
- TOMAŠČINOVÁ, Jana, *Italsko-český právní slovník*, Brno 1999.
- TYL, Zdeněk, *K historii vzniku Jungmannova Slovníku česko-německého*, NŘ 66, 1983, s. 113-119.

- TYL, Zdeněk, *Na okraj nového vydání Jungmannova Slovníku česko-německého*, NŘ 74, 1991, s. 30-34.
- TYL, Zdeněk, *Význam Václava Jana Rosy ve vývoji české lexikografie*, Jazykovědné aktuality 23, 1986, s. 100-102.
- URBÁNKOVÁ, Emma, *Soupis děl J. A. Komenského v Československých knihovnách, archivech a museích*, Praha 1959.
- VACHEK, Josef, *U základů pražské jazykovědné školy*, Praha 1970.
- VACHEK, Josef, *Z klasického období pražské školy 1925-1945*, Praha 1972.
- VÁLEK, Jiří Miloš, *Italské hudební názvosloví*, Praha 1966.
- VEČERKA, Radoslav, *Spisovný jazyk v dějinách české společnosti*, Praha 1979
- VEČERKA, Radoslav, – KARLÍK, Petr, *Mluvnictví*, in: Jana Pleskalová – Marie Krčnová - Radoslav Večerka – Petr Karlík (edd.), *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, Praha 2007, s. 11-12.
- VIDMANOVÁ, Anežka, *Mistr Klaret a jeho spisy*, LF 103, 1980, s. 213-223.
- VYKYPĚL, Bohumil, *Pražská škola*, in: Jana Pleskalová – Marie Krčnová - Radoslav Večerka – Petr Karlík (edd.), *Kapitoly z dějin české jazykovědné bohemistiky*, Praha 2007, s. 150-163.
- VYMAZAL, František, *Čech s Vlachem rozmlouvají*, Praha 19??.
- VYMAZAL, František, *Italiánsky (vlasky) v praktických větách*, Praha 1919.
- WEINGART, Miloš, *Slovník jazyka českého*, NŘ 1, 1917, s. 8-11, 44-46.
- ZAHRADNÍČKOVÁ, Věra, *Italsko-český, česko-italský kapesní slovník*, Praha 2007.
- ZÍBRT, Čeněk, *Josef Dobrovský a knihovna Neuberkova*, Osvěta 45, 1915, s. 723-731, 808-817.
- ZÍSKAL, Alois, *Příspěvky k lexikografické teorii a praxi*, SaS 4, 1938, s. 19-27, 149-160, 212-222.

IX. Seznam zkratk

AUC – Philologica -	Acta Universitatis Carolinae – Philologica
ČMF -	Časopis pro moderní filologii
LF -	Listy filologické
NŘ -	Naše řeč
SaS -	Slovo a slovesnost
SSČ -	Slovník spisovné češtiny
SPFFBU -	Sborník prací filozofické fakulty brněnské univerzity
SR -	Slovenská řeč
ÚJČ -	Ústav pro jazyk český